احکام خمس

خمس یکی از واجبات مالی و فروع دین و از مهم ترین پشتوانه های اقتصادی حکومت اسلامی برای ترویج دین و رفع نیازهای محرومان است. پرداخت خمس به قصد اداء تکلیف الهی، برای پرداخت کنندگان علاوه بر اجر الهی موجب طهارت مال و روح از آلایش های مادّی می شود. [1] بر اساس شریعت اسلام مکلف باید یک پنجم از درآمدهای خود را به تفصیلی که گفته خواهد شد اداء کند تا در راه مصالح اسلام و مسلمانان صرف شود.

کتابی که در اختیار دارید حاوی مسائل مهم و مورد ابتلاء در موضوع خمس و مطابق با فتاوای مرجع عالی قدر حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مدّظلّه العالی) است.

این اثر یکی از کتابهای احکام موضوعی فقهی منطبق با فتاوای معظمٌ له است که توسّط انتشارات انقلاب اسلامی به طبع می رسد.

در این کتاب علاوه بر موارد موجود در رساله «اجوبةالاستفتائات»، استفتائات جدیدی نیز اضافه گردیده است.

این کتاب شامل مباحثی از قبیل موارد وجوب خمس، مستثنیات خمس، روش محاسبه و پرداخت خمس، مصارف خمس و مستحقین آن و متفرّقات خمس می باشد.

تدوین اثر بنحوی انجام گرفته است که نفع آن عام و بهره گیری از آن برای همگان آسان باشد. شایان ذکر است که دفتر استفتائات معظمٌ له این کتاب را مورد تأیید و عمل به آن را مجزی اعلام نموده اند.

خداوند متعال به همه ی ما توفیق عمل به احکام دین مبین اسلام و تمسّک به قرآن کریم و سنّت پیامبر اکرم (صلّی الله علیه وآله وسلّم) و ائمّه ی طاهرین (علیهم السّلام) را عنایت فرماید.

انتشارات انقلاب اسلامی.

---

[1]. برخی از آیات و روایات در این خصوص عبارت است از: «خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» (التوبة:۱۰۳) ؛ ترجمه: «از اموال آنان صدقه ای بگیر تا به وسیله ی آن پاک و پاکیزه شان سازی، و برایشان دعا کن، زیرا دعای تو برای آنان آرامشی است، و خدا شنوای دانا است.» یکی از مصادیق این آیه ی شریفه در روایات اهل بیت (ع) صله بر امام (خمس) شمرده شده است.

امام صادق (ع) میفرمایند: «مَا أُرِيدُ بِذَلِكَ إِلا أَنْ تُطَهَّرُوا» ؛ یعنی: من از گرفتن درهم شما هدفی جز پاک کردن شما ندارم. و در جایی دیگر میفرمایند: پرداخت خمس باعث طیّب و گوارا شدن بقیّه ی مال میشود: «يُؤَدّى خُمسَنا وَ يُطَيِّبُ لَه» ؛

محمّدبن زید طبری گوید: مردی از بازرگانان فارس که از پیروان امام رضا (ع) بود، به آن حضرت نامه ای نوشت و درباره ی خمس اجازه خواست. حضرت در پاسخ او نوشت:

بسم الله الرّحمن الرّحیم. براستی خدا واسع است و کریم ؛ بر عمل خیر ضامن ثواب است و بر کسی که از انجام کار خیر، خود را محروم میکند ضامن غم و اندوه. هیچ مالی حلال نیست مگر از راهی که خداوند حلال کرده است. و در ادامه آثار و برکات خمس را چنین فرمودند:

1. تقویت دین: «إِنَّ الْخُمُسَ عَوْنُنَا عَلَى دِينِنَا» ؛ خمس، حقّ ما اهل بیت و پشتوانه ی مکتب و راه ما است.

2. کمک به یاران: خمس وسیله ای برای کمک ما بر بستگان و یاوران ما است ؛ «إِنَّ الْخُمُسَ عَوْنُنَا عَلَى عِيَالاتِنَا»، «عَوْنُنَا عَلَى مَوَالِينَا» ؛

3. حفظ آبرو در برابر مخالفان: به وسیله ی خمس، ما آبروی خود و طرف داران مان را در برابر تهدیدات مخالفان حفظ میکنیم ؛ «مَا نَبْذُلُهُ وَ نَشْتَرِي مِنْ أَعْرَاضِنَا مِمَّنْ نَخَافُ سَطْوَتَهُ» ؛

4. شمول دعای امام: خمس، کمک ما بر حفظ مکتب است، سپس فرمود: تا میتوانید خودتان را از دعای ما محروم نکنید ؛ «وَ لَا تَحْرِمُوا أَنْفُسَكُمْ دُعَاءَنَا مَا قَدَرْتُمْ عَلَيْهِ» ؛

5. کلید رزق: پرداخت خمس کلید رزق شما است ؛ «فَإِنَّ إِخْرَاجَهُ مِفْتَاحُ رِزْقِكُمْ» ؛

6. کفّاره ی گناهان و ذخیره ی قیامت: خارج کردن خمس مال وسیله ی آمرزش گناهان و ذخیره ی قیامت و روز نیاز شما است ؛ «فَإِنَّ اِخراجَه.. تَمْحِيصُ ذُنُوبِكُمْ وَ مَا تَمْهَدُونَ لِأَنْفُسِكُمْ لِيَوْمِ فَاقَتِكُمْ» ؛

7. نشانه ی وفا: «الْمُسْلِمُ مَنْ يَفِي لِلَّهِ بِمَا عَهِدَ إِلَيْهِ وَ لَيْسَ الْمُسْلِمُ مَنْ أَجَابَ بِاللِّسَانِ وَ خَالَفَ بِالْقَلْبِ وَ السَّلَامُ» ؛ مسلمان واقعی کسی است که به پیمان الهی وفادار باشد و کسی که با زبان جواب مثبت ولی در دل، جواب منفی میدهد، در حقیقت مسلمان نیست.

موارد وجوب خمس

به هفت مورد خمس تعلّق می گیرد:

1. درآمد کسب و کار

2. مال مخلوط به حرام

3. معدن

4. گنج

5. جواهری که با غوّاصی به دست آمده

6. غنیمت جنگی

7. زمینی که کافر ذمّی از مسلمان بخرد.

درآمد کسب و کار

هر گاه مکلف از راه فعّالیّت های اقتصادی از قبیل تجارت، صنعت، کشاورزی، دریافت حقوق و اجرت، اجاره ی ملک و مانند آن، مالی به دست آورد، باید در پایان سال خمسی خمس مقدار مازاد بر مخارج خود و افراد تحت تکفّلش را بپردازد.

مصرف بیش از حدّ متعارف و نیاز، به طوری که مئونه ی زندگی محسوب نشود، موجب عدم تعلق خمس نمی شود و باید خمس آن پرداخت شود.

چنانچه مقداری از درآمد موقّتاً از دسترس خارج شود، مانند قرض دادن، در سررسید سال خمسی خمس آن واجب می شود، امّا می تواند تا زمان دریافت، پرداخت آن را به تأخیر بیندازد.

خمس درآمد غیر نقدی بر اساس ارزش آن در سررسید سال خمسی محاسبه می شود.

مراد از مخارج سال علاوه بر آنچه انسان برای کسب درآمد خرج می کند، تمام هزینه های مشروعی است که در حدّ متعارف و متناسب با شأن زندگی او است.

سرمایه

سرمایه دو قسم است:

1- سرمایه در گردش یا مال التّجاره یا سرمایه متغیّر که پول نقد در گردش، اجناس مغازه، تولیدات کارخانه، محصولات کشاورزی و... را شامل می شود.

این نوع سرمایه اگر از درآمد تهیّه شده باشد، در اوّلین سررسید سال خمسی پس از خرید، خمس آن به قیمت روز باید پرداخت شود و پس از آن اگر در سررسید سال خمسی بعد، نسبت به سال قبل _ پس از کسر مقدار تورّم _ رشد داشته و خریدار داشته باشد، باید خمس آن پرداخت شود.

2- سرمایه ثابت که شامل ملک تجاری، زمین زراعی، ابزار تولید و کسب _ حتّی وسایل سرمایش و گرمایش _ همچنین وسایل حمل و نقل بار یا مسافر و...است.

این نوع سرمایه اگر از درآمد تهیّه شده باشد، در اوّلین سررسید سال خمسی پس از خرید، خمس آن به قیمت روز باید پرداخت شود و پس از آن تا زمانی که فروخته نشود خمس ندارد و ترقّی قیمت آن، پس از فروش و کسر مقدار تورّم، جزو درآمد سال فروش محسوب می شود. اگر چند سال از خرید سرمایه گذشته باشد و خمس آن پرداخت نشده باشد، خمس آن باید همراه با تورّم پرداخت شود.

نکته: بحث مئونه کسب و کار که در حکم تلف است مانند هزینه تبلیغات، اجرت شاگردان و کارمندان، هزینه قبوض مصرفی و... همچنین کسر بدهی ها بابت این هزینه ها و بابت سرمایه، در فصل مستثنیات خمس بیان می شود.

سرمایه در گردش

1. آیا پرداخت خمس اجناسی که انسان برای فروش در مغازه گذاشته، واجب است؟

اگر از درآمد کسب خریداری شده، خمس آن واجب است.

2. برای مغازه داری که خرده فروشی دارد، قیمت گذاری اجناس مغازه جهت محاسبه سال مالی و سرمایه در گردش بر چه مبنایی باشد؟ قیمت خرید روز از کلّی فروش، قیمت فروش روز به نرخ عمده فروشی، قیمت فروش روز به قیمت همکاری (سود حدّاقلی) ، قیمت فروش روز به قیمت خرده فروشی؟ در فرض سؤال همه اقسامش قابلیّت نقدشوندگی سر سال را دارد ؛ مثلاً یک کارتن بیسکویت را، هم می شود کارتنی فروخت با قیمتی کمتر، هم می شود تکی فروخت با قیمت بیشتر، کدام را ملاک قرار دهد؟ یا مثلاً ماشین لباس شویی را میتواند قیمت همکاری بدهد، یعنی کمتر، یا قیمت عرف تک فروشی که بیشتر است، کدام ملاک است؟ می شود گفت سود تک فروشی یا خرده فروشی درآمد سال بعدش می شود و فعلاً که جنس درب مغازه اش است قیمت عمده فروشی یا همکاری ملاک است؟

ملاک قیمتی است که در سررسید سال خمسی یکجا قابلیّت فروش دارد.

3 ما کشاورزان درخت می کاریم و به طور طبیعی چوب درخت یک ساله، خیلی قابل استفاده نیست، بلکه در مدّت طولانی (حدّاقل چند سال) آماده می شود ؛ الف. آیا در این صورت به رشد درختها در طیّ این سال ها خمس تعلّق می گیرد؟ ب. وقتی درختان چندساله را فروختیم، با فرض اینکه خمس سال های قبل را پرداخته باشیم یا نپرداخته باشیم تکلیف ما چیست؟

الف. با فرض اینکه سرمایه ی اوّلیّه مخمّس باشد در اوّلیّن سال پس از کاشت درخت ها به مقداری که صدق ربح کرده و ارزش مالی داشته باشد، پس از کسر مقدار تورّم، خمس تعلّق می گیرد و همین طور است در سال های بعد.

ب. پس از فروش درخت ها درآمد حاصله پس از کسر اصل سرمایه مخمّس و مقدار تورّم آن، سود سال فروش محسوب می شود و اگر خمس ربح مربوط به رشد درخت ها در سال های قبل، پرداخت شده باشد، آن مقدار و تورّم آن نیز کسر می شود و اگر پرداخت نشده باشد، بلافاصله باید با ملاحظه تنزّل ارزش پول پرداخت شود.

محلّ کسب

4. حدود بیست سال قبل یک باب مغازه خریده ام در حالی که سال خمسی نداشته ام ؛ آیا خمس مبلغ پرداخت شده جهت خرید آن کافی است یا باید خمس قیمتِ روز پرداخت شود؟

باید خمس قیمت اوّلین سال خمسی بعد از خرید را همراه با تورّم بپردازید.

5. حکم خمس زمین کشاورزی که بیست سال قبل با قیمت پایین خریداری شده و تاکنون که قیمت آن حدود دو هزار برابر شده و خمس آن پرداخت نشده چیست؟

اگر زمین را با درآمد کسب یا حقوق خریده، خمس قیمت زمین در سررسید اوّلین سال خمسی پس از خرید، باید محاسبه و همراه با تورّم آن پرداخت شود.

6. مالک محلّی تجاری هستم که در آن کاسبی می کنم و برای عمل به وظیفه ی شرعی، سال خمسی برای خود تعیین کرده ام، امّا بابت خرید منزلِ مئونه ی زندگی بدهکاری دارم ؛ امیدوارم مرا از پرداخت خمس آن محلّ تجاری معاف کنید، یا حدّاقل اجازه ی پرداخت به صورت اقساط طولانی مدّت به بنده بدهید.

پرداخت خمس محلّ تجاری واجب است، مگر آنکه با پرداخت خمس، مقدار باقیمانده برای تأمین هزینه های زندگی متناسب با شأن عرفی تان کفایت نکند.

ابزار کسب

7. آیا به ابزاری که در کسب و کار استفاده می شود، خمس تعلق می گیرد؟

بله، ابزار کسب و کار سرمایه محسوب می شود که اگر از درآمد، تهیّه شده باشد، باید خمس قیمت آن در اوّلین سال خمسی بعد از خرید پرداخت شود و پس از آن تا زمان فروش، متعلق خمس نیست ؛ امّا در صورت فروش، خمس ارزش افزوده ی آن _ پس از کسر تورّم _ جزو درآمد سال فروش است.

8. آیا وسایل موجود در محلّ کسب و کار، از جمله میز، صندلی، کمد، تابلو، کولر و... مورد خمس تعلق می گیرد؟

اگر با درآمد تهیّه شده باشد، خمس دارد.

9. فرض کنید بنده دستگاهی را ساخته ام که با استفاده از آن کسب و کار می کنم ؛ برای محاسبه خمس دستگاه باید کدام مورد را در نظر بگیرم؟ هزینه ساخت با احتساب اجرت کارگر سازنده یا هزینه ساخت بدون احتساب اجرت کارگر یا هزینه ای که این دستگاه در بازار می ارزد؟

ملاک، ارزش قابل فروش در اوّلین سررسید سال خمسی است.

تهیّه اقساطی ابزار کسب و سرمایه

سرمایه _ ابزار و ملک _ اگر قسطی خریده شود، در سررسید هر سال خمسی باید خمس مقداری از آن، که اقساط آن پرداخت شده است، به قیمت روز پرداخت شود ؛ مثلاً اگر یک چهارم اقساط آن پرداخت شده است، باید خمس یک چهارم قیمت روز سررسید پرداخت شود.

10. اگر تاکسی را به صورت قسطی خریده و در سررسید سال خمسی نصف اقساط آن را از محلّ درآمد، پرداخت کرده است، خمس تاکسی را چگونه محاسبه کند؟

خمس نصف قیمت تاکسی در روز سررسید سال خمسی را باید بپردازد.

11. اینجانب خانم معلم بازنشسته آموزش و پرورش هستم. چند سال پیش یک واحد آپارتمان خریداری نموده ام که نیمی از قیمت آن بابت پاداش بازنشستگی می باشد که خمس شامل آن نمی شود و نیمی هم از بانک وام گرفته ام که باید به مدّت دَه سال ماهیانه قسط آن را پرداخت نمایم. هدف اینجانب از خرید این واحد آپارتمان، واگذاری به فرزندانم می باشد و هم اکنون هم فرزندم در آن ساکن است. آیا به این اقساط، خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

اگر واحد آپارتمانی را به فرزندانتان بخشیده اید یا مئونه ی شما باشد، اقساط پرداختی بابت وام خرید آن واحد آپارتمانی خمس ندارد ولی اگر ساختمان را به فرزندان واگذار نکرده اید و مئونه ی شما هم به حساب نمی آید، دادن خمس قیمت نصف آپارتمان مزبور در سر هر سال خمسی به نسبت آن مقدار از اقساط که پرداخت شده واجب است.

12. برای تجارت با وام، گوسفند خریده است و با درآمد آن، اقساط آن را میپردازد ؛ نحوه محاسبه خمس چگونه است؟

در سررسید سال خمسی پرداخت خمس قیمت آن به نسبت اقساطی که پرداخت شده واجب است.

سرمایه ای که خمس ندارد

اگر سرمایه به مقداری باشد که در صورت پرداخت خمس آن، مقدار باقیمانده برای تأمین هزینه های زندگی کافی نباشد یا کفایت آن مشکوک باشد، خمس آن واجب نیست، حتّی اگر مکلّف بتواند به صورت اقساط، خمس آن را بپردازد.

13. آیا اصل سرمایه خمس دارد؟

اگر با درآمد کسب، اصل سرمایه را تأمین کند، متعلق خمس است مگر اینکه با پرداخت خمس آن نتواند با مقدار باقیمانده هزینه زندگی را مناسب با شأن عرفی و جایگاه اجتماعی اش تأمین نماید که در این صورت خمس ندارد.

14. اگر سرمایه به قدری باشد که در صورت تخمیس، مقدار باقیمانده کفاف تأمین هزینه مئونه را نمی کند، از حکم وجوب خمس مستثنا است و متعلق خمس نیست ؛ آیا این استثنا دو صورت زیر را هم شامل است؟ الف. کفاف و عدم کفاف باقیمانده سرمایه مشکوک است. ب. مکلّف می تواند به مرور و به طور اقساطی خمس سرمایه را بپردازد.

در هر دو صورت خمس تعلق نمی گیرد.

15. بعد از سال ها کامیونی فراهم کرده ام که با آن کار می کنم و نتوانسته ام خمس آن را پرداخت کنم ؛ اکنون به دلیل قوانین جاری مجبورم آن را تعویض کنم و مدل بالاتر بخرم که به نوبه ی خود هزینه ای را می طلبد ؛ با توجّه به اینکه درآمد ماشین جواب گوی هزینه زندگی ام، پرداخت اقساط و پرداخت خمس نیست و نمی توانم خمس آن را بپردازم، آیا پرداخت خمس ماشین بر من واجب است؟

اگر با پرداخت خمس قیمت ماشین نتوانید ماشین دیگری _ که درآمد حاصل از آن برای تأمین هزینه های زندگی کافی باشد _ بخرید، خمس ماشین واجب نیست.

16. خانه ای دارم که دارای وام قسط بندی شده است و مالک محلّی تجاری هستم که در آن کاسبی می کنم و برای عمل به وظیفه شرعی ام، سال خمسی برای خود تعیین کرده ام ؛ امیدوارم لطف فرموده و مرا از پرداخت خمس آن خانه معاف کنید ؛ ولی توان پرداخت خمس محلّ تجاری را به صورت قسطی دارم.

خانه ای که در آن سکونت دارید خمس ندارد، ولی پرداخت خمس محلّ تجاری واجب است، مگر آنکه با پرداخت خمس نتوانید با مقدار باقیمانده هزینه های زندگی را متناسب با شأن عرفی تان تأمین کنید.

ترقّی قیمت کالا

17. آیا مقداری که بر اثر تورّم بر قیمت اجناس افزوده می شود، جزو سود محسوب می شود؟

افزایش قیمت اگر ناشی از تورّم باشد، یعنی ارزش پول کم شده و همه اجناس با پول بیشتر معامله می شوند، ترقّی قیمت محسوب نمی شود و احکام خمس آن بر آن جاری نیست.

کسر تورّم

به طور کلّی هنگام بازپرداخت دین و بدهی، طلبکار می تواند مقدار کاهش ارزش پول را مطالبه کند ؛ مگر در مواردی مانند رهن منزل که هر چند به نحو ارتکازی، عدم جبران کاهش شرط شده باشد.

18. من شغلم بساز و بفروش ساختمان است و خمس هم میدهم. زمینی را میخرم و در آن ساختمانی ساخته و می فروشم. پول حاصل از فروش شامل سه قسمت است: اصل سرمایه گذاری که مخمّس است، تورّم و سود ؛ خمس را چگونه محاسبه کنم؟ آیا فقط به سود بدون در نظر گرفتن اصل سرمایه و تورّم، خمس تعلّق می گیرد؟

اصل هزینه ساخت _ که مخمّس بوده است _ همراه با تورّم آن را از قیمت فروش خانه کسر کنید، بقیّه درآمد و سود است و باید خمس آن پرداخت شود.

سود بانکها با توجّه به تورّم

19. با توجّه به وجود تورّم، سودی که بانک ها به سپرده گذاران میپردازند عملاً جبران افت و کاهش ارزش پول محسوب می گردد ؛ با این حال آیا به این سود خمس تعلّق می گیرد؟

اگر سپرده مخمّس باشد و سود بیش از مقدار تورّم نباشد، خمس ندارد.

سود و ارزش افزوده مال مخمّس

مال مخمّس یا مالی که با پول غیر متعلّق خمس مثل هدیه و ارث تهیّه شده و ارزش افزوده پیدا کرده است، از چند حالت خارج نیست:

الف. مئونه شده است ؛ در این صورت ارزش افزوده خمس ندارد.

ب. به نیّت غیر تجارت و برای حفظ ارزش پول خریداری شده است ؛ در این صورت قبل از فروش، ارزش افزوده خمس ندارد و پس از فروش، مقدار بیش از تورّم جزو درآمد سال است.

ج. سرمایه ثابت (مانند ابزار کسب) است ؛ حکم صورت دوّم را دارد.

د. سرمایه در گردش است ؛ ارزش افزوده در سررسید هر سال خمسی به قیمتی که خریدار دارد، پس از کسر تورّم مشمول خمس است.

20. به علّت نگرانی از بالا رفتن قیمت ها یک فرش دوازده متری به قیمت مناسبی تهیّه کردم که مئونه ام نبود و بلااستفاده در انبار گذاشته ام و در پایان سال خمسی اوّل، خمس آن را دادم ؛ آیا برای پایان سال خمسی دوّم، ارزش افزوده آن شامل خمس می شود؟

در فرض سؤال که برای حفظ ارزش پول تهیّه شده است، پس از تخمیس در سال اوّل تا زمانی که فروخته نشده است، محاسبه مجدّد لازم نیست و در صورت فروش، سود آن پس از کسر تورّم جزو درآمد سال فروش است.

21. با مال غیر متعلّق خمس برای محلّ کار دستگاه برش چوب گرفتم ؛ آیا ارزش افزوده ی آن خمس دارد؟

تا زمانی که فروخته نشده است متعلّق خمس نیست و در صورت فروش، ارزش افزوده ی آن پس از کسر تورّم، جزو درآمد سال فروش است.

22. اگر برای حفظ ارزش پول، فرشی را با مال مخمّس به قیمت ده هزار تومان بخرم و بعد از مدّتی آن را به پانزده هزار تومان بفروشم، آیا پنج هزار تومان اضافه بر مال مخمّس، جزو منفعت کسب محسوب می شود و خمس به آن تعلّق می گیرد؟

مقدار رشد آن، پس از کسر تورّم جزو درآمد سال فروش است ؛ در صورتی که تا پایان سال در مئونه مصرف نشود، پرداخت خمس آن واجب است.

23. شخصی زمینی را با مال مخمّس خریداری کرده تا پس از ترقّی قیمت بفروشد ؛ آیا با فرارسیدن سال خمسی با اینکه قصد فروش ندارد، تخمیس زمین لازم است؟ در صورت لزوم، به قیمت خرید باید خمسش را حساب کند یا به قیمت فعلی؟

در سررسید هر سال خمسی باید به قیمت قابل فروش، خمس ارزش افزوده را پس از کسر تورّم پرداخت کند.

24. محاسبه خمس زمین کشاورزی و ابزار و وسایل آن چگونه است؟

اگر با درآمد خریده شده باشد، خمس ارزش آن در اوّلین سال خمسی پس از خرید باید محاسبه و پرداخت شود و پس از آن تا زمانی که فروخته نشده است، خمس ندارد و پس از فروش، ارزش افزوده آن پس از کسر تورّم جزو درآمد سال فروش است.

سهام و اوراق بهادار

اگر سهام برای حفظ ارزش پول یا استفاده از سود سالیانه ی آن با درآمد خریده شده باشد، در اوّلین سررسید سال خمسی به قیمت روز، خمس آن واجب است و پس از آن تا زمانی که فروخته نشود، متعلّق خمس نیست و پس از فروش، رشد قیمت پس از کسر تورّم جزو درآمد سال فروش است که اگر تا پایان سال خمسی در مئونه مصرف نشود، متعلّق خمس است.

اگر سهام برای رشد قیمت و کسب سود خریده شده باشد، در اوّلین سررسید سال خمسی به قیمت روز، خمس آن واجب است و پس از آن در سررسید هر سال خمسی باید خمس ترقّی قیمت آن، پس از کسر مقدار تورّم، محاسبه و پرداخت شود.

25. خمس سهام و اوراق بهادار، چگونه محاسبه می شود؟ با توجّه به اینکه سر سال خمسی، فرد، دارای سهام چند شرکت است که معمولاً نماد معاملاتی تعدادی از آنها به دلایل رایج، مثل حسابرسی متوقّف است و معلوم نیست چه وقت و با چه قیمتی باز می شود یا گاهی خریدار ندارد و باید صبر کرد تا در روزهای آینده قیمت به حدّی پایین بیاید که خریدار داشته باشد تا بتوان قیمت واقعی سهم را محاسبه کرد.

اگر سهام با درآمد خریده شده باشد یا به عنوان سود واگذار شده باشد، متعلّق خمس است و باید در سررسید سال خمسی پس از تعیین قیمت، خمس آن محاسبه شود.

سهام عدالت

26. با توجّه به ماهیّت واگذاری سهام عدالت که به صورت بیع نسیه انجام شده و قیمت آن به صورت اقساط از محلّ سودِ حاصل از سهام، وصول شده است:

الف. آیا این سهام متعلّق خمس است؟ بر فرض وجوب، زمان تعلّق چه زمانی است؟

ب. دولت برای برخی از اقشار ضعیف (دهک اوّل و دوّم) ، قیمت سهام را با تخفیف محاسبه کرده و تفاوت قیمت را از محلّ منابع خود تأمین کرده است ؛ آیا برای این اقشار نیز مانند دیگران کلّ سهام، متعلّق خمس است یا به مقداری که اقساط آن از سود، تأدیه شده است؟

ج. حکم خمس سودهایی که قبل از آزادسازی (بعد از سال 95) حاصل شده و به افراد پرداخت شده یا نشده است، چیست؟

الف. پس از آزاد شدن سهام عدالت، مقداری که قابل فروش است، در اوّلین سال خمسی، خمس آن به قیمتی که خریدار دارد، باید پرداخت شود.

ب. در این صورت، نصف سهام، متعلق خمس است و نصف دیگر در حکم هبه است و خمس ندارد.

در دو صورت قبل، کسانی که برای گذران زندگی به این سهام و سود حاصل از آن نیاز دارند، به طوری که با تخمیس آن، سود حاصل از سهام باقیمانده برای زندگی در حدّ شأن کافی نیست، پرداخت خمس سهام واجب نیست.

ج. سودهای مذکور جزو درآمد سالی است که قابل وصول است _ هر چند دریافت نشود _ در این صورت اگر سال خمسی بر آن گذشته است، باید پس از دریافت، بلافاصله خمس آن پرداخت شود.

سهام سقوط کرده در بورس

27. من دو سال پیش وامی به مبلغ پنج میلیون تومان گرفتم و با آن سهام خریدم ولی پس از خرید، ارزش سهام کاهش یافت و حدود سه میلیون تومان شد و اقساط وام هم تمام شد ؛ حال سؤال این است که من باید خمس پنج میلیون را بدهم یا سه میلیون؟

خمس ارزش سهام در سررسید سال خمسی را باید پرداخت کنید.

مطالبات فروش قسطی

اگر کالا یا محصول کشاورزی را نسیه بفروشد که زمان دریافت آن بعد از سال خمسی است، قیمت نقد آن در زمان معامله جزو درآمد سال فروش است و سود حاصل از فروش نسیه جزو درآمد سال دریافت است.

28 بنده شغلم فروش سیّار (دوره گردی) است ؛ اجناس، اعمّ از پارچه و لوازم منزل را در محّلات مختلف شهر به صورت نقد و اقساط میفروشم ؛ اگر پارچه هایم را اقساط (نسیه) فروخته باشم، سر سال خمسی، خمس آنها چگونه محاسبه می شود؟

قیمت نقدی کالا در زمان معامله جزو درآمد سال فروش است و سود فروش نسیه آن، جزو درآمد سال دریافت است.

29 سه سال پیش مغازه ای را با مالی که خمس آن پرداخت شده افتتاح کردم و سر سال خمسی ام هم پایان سال شمسی یعنی شب عید نوروز است و تاکنون هر گاه سر سال خمسی ام رسیده، مشاهده کرده ام که همه ی سرمایه ام به صورت قرض بر عهده ی مردم است و در عین حال خودم هم مبلغ زیادی بدهکارم. امیدواریم ما را نسبت به تکلیفمان راهنمایی فرمایید.

اگر سر سال خمسی چیزی بر سرمایه ی شما افزوده نشده باشد، پرداخت خمس بر شما واجب نیست و در صورت افزایش سرمایه، طلبهای شما که بابت سود فروش نسیه کالا به مردم است، اگر سر سال خمسی قابل دریافت باشد، پس از کسر سرمایه و تورّم آن پرداخت خمس آن واجب است و در غیر این صورت جزو درآمد سالی محسوب می شود که آنها را دریافت می کنید و اگر قسمتی از طلب مزبور بابت سود بین سال بوده که تبدیل به کالا شده و سپس به صورت نسیه فروخته شده، خمس این مقدار باید بلافاصله پس از دریافت پرداخت شود.

مطالبات بابت اجرت کار

حقوق معوّقه و اجرت اضافه کاری که در سررسید سال خمسی قابل دریافت نباشد، جزو درآمد سالِ دریافت است که اگر تا پایان سال در مئونه مصرف شود، خمس ندارد، امّا اگر در سررسید سالِ خمسی قابل دریافت باشد، پرداخت خمس آن واجب است، هر چند هنوز دریافت نشده است.

30. جایی که در آن کار می کنم، چند سال است مبلغی به من بدهکار است که تاکنون آن را نپرداخته است ؛ آیا به این مبلغ به مجرّد دریافت آن خمس تعلّق می گیرد یا اینکه باید یک سال بر آن بگذرد؟

مبالغی که بابت اجرت، طلب دارید و در سررسید سال خمسی قابل دریافت نیست، جزو درآمد سالِ دریافت محسوب می شود که اگر تا پایان سال، در مئونه مصرف شود، خمس ندارد.

31. سالِ خمسی من اوّل شهریور است ؛ معمولاً امتحانات دانشگاه ها و مدارس در اردیبهشت و خرداد برگزار می شود و بعد از شش ماه اجرت اضافه کاری ما در ایّام امتحانات پرداخت می شود ؛ خواهشمندم توضیح بفرمایید که اگر اجرت کاری را که قبل از پایان سال خمسی انجام داده ام، بعد از پایان سال دریافت کنم، آیا خمس به آن تعلّق می گیرد؟

اگر در سررسید سال خمسی قابل دریافت نباشد، جزو درآمد سال دریافت است که اگر تا پایان سال در مئونه مصرف شود، خمس ندارد.

قرض دادن

قرض دادن درآمد به افراد یا بانک موجب سقوط خمس آن نمی شود.

32. اگر حقوق و درآمدی را که دریافت کرده ایم به کسی قرض دهیم و پس از سال خمسی وصول کنیم، پس از دریافت، پرداخت خمس آن واجب است؟

بله باید پس از دریافت فوراً خمس آن را پرداخت کنید.

33. آیا به پولی که به مدّت دو سال به صورت قرض الحسنه در بانک بوده، خمس تعلّق می گیرد؟

اگر از حقوق و درآمد باشد، متعلق خمس است و باید خمس آن پرداخت شود.

34. بنده مبلغی پول به کسی قرض داده بودم که بازپرداخت آن بعد از سال خمسی ام بود و طبق نظر حضرتعالی بنا بود موقع گرفتن پول، خمس آن را بدهم ؛ ولی کسی که پول را قرض گرفته بود، به طور توافقی به جای آن به بنده وسیله ای داد (مثلاً یک دستگاه خودرو به جهت زندگی) ؛ حکم خمس آن چگونه است؟ آیا باید فوراً آن را بپردازم یا در زمان دیگر؟

واجب است فوراً خمس آن را بپردازید.

قرض گرفتن

35. اگر شخصی مبلغی پول داشته باشد که آن را از دیگری قرض گرفته یا مربوط به وام بانکی باشد و سال بر آن گذشته باشد، خمس دارد؟

خمس مالی که قرض گرفته شده است، واجب نیست، مگر مقداری از قرض یا وام که موجود است و در مئونه مصرف نشده یا تبدیل به سرمایه شده است و مقدار آن بیش از مقدار باقیمانده ی اقساطی است که با درآمد سال پرداخت شده، در این صورت خمس مقدار مازاد بر باقیمانده اقساط باید پرداخت شود ؛ مثلاً از وام صد میلیونی، پنجاه میلیون موجود است و چهل میلیون از اقساط پرداخت نشده است ؛ در این صورت باید خمس ده میلیون پرداخت شود ؛ یعنی دو میلیون.

سرمایه صندوق قرض الحسنه خانگی یا مجموعه خاص

36. مبالغ موجود در صندوق های قرض الحسنه خانوادگی که اعضا هر ماه مبلغی را در آن قرار میدهند و به نوبت وام دریافت می کنند، وظیفه اعضای صندوق نسبت به خمس آن چیست؟

سهم هر عضو که با درآمد پرداخت شده باشد، متعلق خمس است و هر عضو باید در سررسید سال خمسی خود _ در صورتی که قابل دریافت باشد _ خمس مقداری را که در صندوق پس انداز کرده است بپردازد و اگر قابل دریافت نباشد، هر زمان که دریافت ممکن باشد، خمس مقداری را که سال بر آن گذشته است بپردازد.

37. حکم سود حاصل از سرمایه صندوق های قرض الحسنه چیست؟ خمس به آن تعلق می گیرد؟ خمس آن بر عهده کیست؟

اگر سرمایه صندوق ملک اشخاص باشد، سود حاصل از آن به نسبت سهم هر عضو، ملک آنان است و خمس سهم هر شخص بر عهده او است، ولی اگر سرمایه صندوق، ملک شخص یا اشخاص نباشد، مثل اینکه از مال وقف عام و مانند آن باشد، سود حاصل از آن، خمس ندارد.

38. تعداد بیست نفر از مؤمنین توافق کرده اند که هر یک از آنان هر ماه مثلاً بیست هزار تومان در صندوقی بریزند و در هر ماه یک نفر به قید قرعه آن مبلغ را بردارد که بعد از بیست ماه نوبت به آخرین نفر خواهد رسید ؛ حال آنچه شخص مثلاً در ماه پانزدهم برمیدارد، آیا خمس بر او واجب است یا جزو مئونه ی وی محسوب می شود؟

پولی که شخص از صندوق دریافت می کند به سه بخش قابل تقسیم است: قسمتی که معادل مبلغ پرداختی از درآمد سال گذشته است و قسمتی که معادل مبلغ پرداختی از درآمد سال جاری است و قسمت سوّم که مابازای آن در سال بعد پرداخت می شود. قسمت اوّل به محض دریافت مشمول خمس است، قسمت دوّم در صورتی که قبل از رسیدن سال خمسی در مئونه مصرف شود، خمس ندارد و اگر تا سر سال خمسی باقی بماند باید خمس آن را بدهد و قسمت سوّم قرض محسوب می شود و فعلاً مشمول خمس نیست.

سپرده گذاری بلندمدّت

39. من در بانک کار می کنم، برای شروع به کار از روی اجبار مبلغ پانصد هزار تومان را در بانک به ودیعه گذاشتم ؛ این مبلغ به اسم خودم و در یک حساب بلندمدّت است که هر ماه سود آن به من پرداخت می شود ؛ آیا پرداخت خمس این مال که در حساب بانکی گذاشته شده واجب است؟ قابل ذکر است که این پول به مدّت چهار سال است که در بانک

گذاشته شده است.

حکم سرمایه را دارد و متعلق خمس است و باید خمس آن همراه با تورّم (ارزش روز) پرداخت شود.

پیش دریافتِ اجرت

40. اگر اجرت را دریافت کرده باشیم امّا تمام یا مقداری از کار را هنوز انجام نداده باشیم، آیا اجرت دریافتی متعلق خمس است؟

مقداری از اجرت که معادل آن کار انجام شده است، متعلق خمس است.

پیش پرداخت هایی که هنوز مئونه نشده

41. بنده مبلغی را برای ثبت نام تور مسافرت و هتل، پیش پرداخت کردم که هنوز موعد سفر نشده و الان پایان سال خمسی ام فرارسیده ؛ آیا این مبالغ جزو مئونه بنده حساب می شود یا باید جزو موجودی ام حساب نمایم؟

اگر عرفاً لازم بود در این زمان اقدام به ثبت نام کنید، جزو مئونه سال پرداخت است و خمس ندارد.

42. بلیت هواپیمایی را برای مشهد تهیّه کردم ولی قبل از رفتن به مشهد سال خمسی ام فرارسید ؛ آیا باید خمس بلیت را پرداخت کنم؟

اگر زمان مسافرت به صورتی باشد که عرفاً لازم است بلیت آن زودتر تهیّه شود، خمس ندارد.

پیش پرداخت خرید خودرو

43. اگر به پولی که برای ثبت نام پیش فروش خودرو به خودروساز پرداخت می شود، سال خمسی بگذرد مشمول خمس می گردد؟

اگر ثبت نام به صورت مشارکت و سرمایه گذاری بوده است که نشانه آن اضافه شدن سود به مبلغ اوّليّه است، در این صورت اصل پول و سود حاصل از آن (اگر قابل وصول در سر سال خمسی باشد) خمس دارد، امّا اگر به نحو خرید باشد و خودرو هم برای مصارف شخصی مورد نیاز بوده و در شأن عرفی باشد خمس ندارد.

44. مبلغی را به عنوان پیش پرداخت خرید خودرو پرداخت کرده بودم، امّا موقع تحویل چون مابقی قیمت خودرو را نداشتم امتیاز آن را به پدرم دادم و ایشان خودرو را خریداری کردند ؛ اکنون بعد از یک سال، پدرم میتوانند آن مبلغ را به من برگردانند ؛ اگر بخواهم مبلغ مذکور را به عنوان رهن خانه نزد صاحبخانه بگذارم، آیا پرداخت خمس آن به طور جداگانه است؟

مبلغ مذکور اگر جزو درآمد بین سال بوده و سال خمسی بر آن گذشته، خمس دارد.

دریافت خودرو بعد از سال خمسی

45. چنانچه با پولی که درآمد سال است، قبل از رسیدن سال خمسی، پول خودرو را بپردازیم و پس از سال خمسی خودرو را تحویل بگیریم، آیا خمسی به پول خودرو تعلق می گیرد؟

اگر به عنوان خرید خودرو پول را پرداخته اید و خودرو برای مصرف شخصی است، خمس ندارد.

پول حج

46. برای تشرّف به حج لازم است با پرداخت مبلغی پول در بانک ثبت نام انجام شود ؛ این پول در حسابی به نام متقاضی سرمایه گذاری می شود و سودهای حاصل از آن در همان حساب برای متقاضی تجمیع می شود ؛ پس از مدّتی که نوبت تشرّف متقاضی برسد، مجموع مبلغ مذکور برای تشرّف به حج به سازمان حج پرداخت می شود ؛ آیا دریافت سود مذکور اشکال ندارد و آیا به مبلغ واریزی و سودهای دریافتی خمس تعلق می گیرد؟

سودهای دریافتی از بانک که حاصل از یکی قراردادهای شرعی است، اشکال ندارد و اصل سپرده اگر از درآمد غیر مخمّس بوده است، خمس دارد ؛ همچنین سود آن، اگر قابل دریافت بوده است وگرنه با توجّه به اینکه هم زمان با دریافت، برای تشرّف به حج به سازمان حج پرداخت می شود، خمس ندارد.

47. آیا به پولی که برای هزینه حج یا عمره کنار گذاشته شده، خمس تعلق می گیرد؟

اگر از درآمد باشد، خمس تعلق می گیرد.

فیش حج میّت

48. شخصی برای رفتن به حجّ استحبابی مبلغی را به حساب سازمان حج واریز کرده، ولی قبل از تشرّف به زیارت خانه ی خدا، فوت نموده است ؛ این مبلغ چه حکمی دارد؟ آیا مصرف کردن آن در نیابت از حجّ میّت واجب است؟ آیا خمس به آن تعلق می گیرد؟

فیش حج که در قبال مبلغی که به حساب سازمان حج واریز کرده، دریافت نموده، به قیمت فعلی اش از ترکه میّت محسوب می شود، و میّت اگر حج بر ذمّه ندارد و وصیّت به حج هم نکرده، صرف آن در حجّ نیابی برای میّت واجب نیست، و خمس آن اگر پرداخت نشده باشد، در فرض سؤال واجب است پرداخت شود.

حقوق بازنشستگی

49 افراد بازنشسته که همچنان حقوق ماهیانه دریافت می کنند، آیا باید خمس حقوقی را که در طول سال دریافت می کنند بپردازند؟

حقوق بازنشستگی که شخص بازنشسته دریافت می کند، مانند حقوق زمان اشتغال متعلق خمس است.

اضافه بر مئونه

50. خمس اضافه لوازم منزل که مئونه نشده است، چگونه محاسبه می شود؟

اسباب و لوازم منزل _ مانند پتو و لباس و ظروف _ اگر قبل از سررسید سال خمسی مورد نیاز بوده است و باید در منزل وجود داشته باشد، متعلّق خمس نیست، هر چند هنوز مورد استفاده واقع نشده باشد ؛ امّا در صورتی که مورد نیاز نباشد، به قیمت انتهای سال خمسی، متعلّق خمس است.

51. خمس اضافه موادّ مصرفی منزل (آذوقه، شوینده ها، آرایشی و...) چگونه محاسبه می شود؟

نیازهای مصرفی روزمرّه مانند برنج و روغن و شوینده ها مثل پودر لباس شویی و غیر آنها، آنچه اضافه بیاید در صورتی که مالیّت داشته باشد و تا سر سال خمسی باقی بماند به قیمت سر سال خمسی، متعلّق خمس است.

نکته: وقتی کالایی در بازار، قابلیّت و ارزش معامله شدن نداشته باشد یا به خاطر ارزش بسیار اندک، مورد معامله قرار نمی گیرند، مثل قوطی ربّی که سر آن باز شده، متعلّق خمس نمی باشد.

سکه طلا

52. اگر کسی طلای مسکوک داشته باشد، آیا پرداخت خمس آن واجب است؟

اگر با درآمد و حقوق تهیّه شده باشد، ارزش آن در اوّلین سال خمسی متعلّق خمس است.

53. خمس سکه های طلا که قیمت آنها همی شه در حال تغییر است، چگونه است؟

ملاک، قیمت آن در پایان سال خمسی است.

54. در صورتی که تعدادی سکه بهار آزادی به قصد تجارت خریده باشیم، حال در سر سال خمسی بخواهیم از همان سکه ها یک پنجم را خمس دهیم، به این نیّت که چون خمس را از سکه ها پرداخته ایم، در سال های بعد به رشد ارزش سکه ها خمس تعلق نگیرد، آیا این کار صحیح است؟

در فرض سؤال که طلا سرمایه در گردش (مال التّجاره) است، پرداخت خمس از خود سکه ها باعث نمی شود که خمس افزایش قیمت سالانه ی آن واجب نشود بلکه ترقّی قیمت سالانه آن، پس از کسر مقدار تورّم، متعلّق خمس است.

نگهداری یا سپرده گذاری طلا

55. اگر شخصی طلا را به عنوان سرمایه نگه دارد یا در بانک ذخیره کند چه حکمی دارد؟

اگر با حقوق و درآمد تهیّه شده باشد، پرداخت خمس آن واجب است.

سرقفلی

56. مغازه ای از قدیم سرقفلی بوده و به درخواست مالک جهت تخلیه و بازپس گیری، در دادگاه تعیین ارزش گردید و قیمت سرقفلی به مستأجر پرداخت شد ؛ آیا در دو حالت زیر مبلغی که بابت فروش سرقفلی دریافت شده خمس دارد؟

الف. مستأجر در اوّلین سال خمسی (پس از اجاره کردن و خرید سرقفلی) خمس آن سرقفلی را به ارزش روز پرداخته است.

ب. مستأجر قبلاً خمس سرقفلی را نپرداخته است.

الف. مبلغ دریافتی پس از کسر مبلغ خمس داده شده در سال اوّل و تورّم آن، درآمد سال وصول است.

ب. قیمت سرقفلی را در اوّلین سال خمسی با احتساب تورّم بپردازد و ارزش افزوده آن جزو درآمد سال وصول است که اگر تا پایان سال خمسی هزینه در مئونه نشود، خمس دارد.

57. بنده از قدیم با درآمد سال، اقدام به تهیّه محلّ کسبم به صورت سرقفلی کرده ام ؛ آیا این ارزش و حقّ استفاده از مغازه مشمول خمس است؟

سرقفلی سرمایه محسوب می شود و ـ در فرض سؤال ـ ارزش آن در پایان سال خمسی اوّل مشمول خمس بوده است که باید همراه با تورّم آن پرداخت شود.

محصولات کشاورزی

58. خمس محصولات کشاورزی چگونه حساب می شود؟

محصولات کشاورزی که قبل از سررسید سال خمسی قابل برداشت باشد، متعلق خمس است، هر چند برداشت نشده باشند یا فروش نرفته باشند و اگر وقت برداشت آنها نرسیده باشد، در صورتی که بر آن صدق ربح کرده و ارزش مالی داشته باشد متعلّق خمس است.

59. در فرض سؤال قبل اگر در پایان سال خمسی فعلاً خریداری نداشته باشد، آیا لازم است خمس آن را بدهد و یا اینکه میتواند صبر کند هر وقت فروش رفت خمس آن را پرداخت کند؟

احتیاط واجب این است که در صورت امکان از اموال دیگرش پرداخت کند.

60. اگر برنج کاران بعد از برداشت محصول برنج، مقداری از آن را فروخته و هزینه زندگی نمایند و مقدار دیگری را نیز برای مصرف سالیانه خود نگه دارند، آیا به مقدار برنجی که برای مصرف سال از تابستان نگهداری شده است، خمس تعلق می گیرد؟

مقداری که در پایان سال خمسی باقی مانده و مصرف نشده است، متعلق خمس است.

61. مادرم از درآمدهای باغ موروثی خود، مبلغی را در بانک سپرده گذاری کرده است که ماهانه به آن سودی تعلق می گیرد ؛ از سود آن چیزی باقی نمانده امّا اصل سپرده آیا خمس دارد؟

حکم سرمایه را دارد و متعلق خمس است و باید خمس آن پرداخت شود ؛ البتّه اگر سرمایه به مقداری است که در صورت پرداخت خمس، مقدار باقیمانده برای تأمین هزینه های زندگی کافی نیست، خمس آن واجب نیست.

بذر و کود مصرفی

62. کشاورز با بذری که خمس آن را نپرداخته زراعت کرده است ؛ پس از برداشت، خمس فقط به محصول تعلق می گیرد یا بایستی خمس بذر را نیز محاسبه کند؟

خمس بذر و تورّم آن را نیز باید بپردازد.

63. کشاورز از درآمد سال، کود میخرد و در زمین کشاورزی پخش می کند ؛ در منطقه ما عرف بر این است که زمانی کود را مصرف شده می دانند که در زمین یک بار کشت شود و گیاه کاشته شده در زمین از آن کود استفاده کرده باشد فلذا کودی که در زمین پاشیده شده و از آن استفاده نشده، هر چند پاشیده شده، مالیّت دارد و دلیل آن هم این است که زمینی که در آن کودپاشی شده و اجاره داده می شود ارزش کود پاشیده شده جدای از اجاره زمین محاسبه می شود ؛ حال سؤال این است که آیا این کود که در زمین پخش شده است، خمس دارد؟

اگر کودها عرفاً مصرف شده محسوب نشود و از درآمد بین سال خریده شده باشد، متعلق خمس است.

درآمد از غیر مسلمانان

64. آیا بر حقوقی که با کار کردن در کشور غیر مسلمان از طرف غیر مسلمان به دست ما می آید، خمس واجب است؟

بله، با گذشت سال خمسی چنانچه صرف در مئونه زندگی نشده باشد، پرداخت خمس آن واجب است.

درآمد کارهای عبادی

65. اگر کسی از راه مدّاحی، نماز و قرآن استیجاری و... درآمدی به دست آورد، به آن خمس تعلق می گیرد؟

بله، اگر در مئونه مصرف نشود، متعلق خمس است.

برگشت مبلغ کسر شده بابت ضمانت دیگران

66. من ضامن فردی در یک وام بانکی هستم ؛ وی پس از پرداخت چند قسط، سایر اقساط را نپرداخته و به همین دلیل اقساط وامش از فیش حقوقی بنده کسر گردیده است ؛

الف. اگر وی مبالغ کسرشده از فیش حقوقی مرا پس از سال خمسی به من برگرداند، با توجّه به اینکه مبالغ کسرشده از فیش

حقوقی ام، قبل از اینکه به دست بنده برسد به حساب بانکِ وام دهنده واریز شده است، آیا به آن خمس تعلّق می گیرد؟

ب. اگر بنده برای خودداری از پرداخت هزینه های اضافی دیگر (سود وام و جریمه ها) ، سایر اقساط او را یکجا به بانک بپردازم و وام گیرنده، آن مبالغ را پس از سال خمسی به من بپردازد، آیا به آن خمس تعلّق می گیرد؟

در فرض سؤال، باید خمس مبالغی را که از فیش حقوقی شما کسر شده و پس از سال خمسی به دستتان می رسد، در همان زمان دریافت بپردازید.

تبدیل درآمد به سکه یا کالا قبل از سال خمسی

67 چنانچه انسان درآمدش را تبدیل به کالا یا سکه کند تا در آینده برای مصرف در مئونه بفروشد، آیا خمس این درآمد از او ساقط می شود؟

موجب سقوط خمس نمی شود و باید خمس آن را پرداخت کند.

پول پس اندازشده برای مئونه آینده

68. ما برای انجام کارهای عمرانی احتیاج به هزینه زیادی داریم که پرداخت یکباره آن برای ما مشکل است، لذا اقدام به تأسیس صندوقی برای عمران کرده ایم و هر ماه مبلغی از درآمد را در آن به ودیعه می گذاریم و بعد از آنکه مقداری جمع شد، آن را صرف کارهای عمرانی می کنیم ؛ آیا به این مالِ پس اندازشده خمس تعلّق می گیرد؟

اگر مبالغ پرداخت شده از طرف هر شخص، از درآمد سال او باشد و تا زمان مصرف آن در کارهای عمرانی تحت مالکیّت او باقی بماند، واجب است با رسیدن سال خمسی، خمس آن را بپردازد.

مبلغ مسدود شده در بانک

69. بنده از بانکی وام گرفتم و بانک نیز پس از اعطای وام، مبلغی از آن را در حسابم تا زمان تسویه حساب کامل که معمولاً بیش از یک سال طول می کشد مسدود می کند و بعد از اتمام این زمان، آن مبلغ آزاد می شود ؛ آیا به این گونه وجوهی که بیش از یک سال مسدود بوده خمس تعلّق می گیرد؟

اگر اقساط را با درآمد و حقوق پرداخت کرده باشید، متعلق خمس است و مقداری که سال خمسی بر آن گذشته است، پس از دریافت باید خمس آن پرداخت شود.

اموال شرعی سرمایه شده

70. در یک مؤسّسه فرهنگی برای تأمین نیازهای مالی آن در آینده، واحدی تجاری تشکیل شده که سرمایه آن از حقوق شرعی است ؛ آیا پرداخت خمس درآمد آن واجب است؟ آیا مصرف خمس آن به نفع مؤسّسه جایز است؟

با فرض جواز و صحّت صرف حقوق شرعی در مؤسّسه فرهنگی، اگر اموال مؤسّسه ملک شخص یا اشخاص نیست، متعلّق خمس

نیست و اگر ملک شخص است، خمس سود حاصله بر عهده مالک است و صرف آن باید با اجازه مرجع تقلید مالک باشد.

خانه اجاره داده شده

71. سه برادر خانه سه طبقه ای خریده اند و در یک طبقه ساکن شده اند و دو طبقه دیگر را اجاره داده اند ؛ آیا به دو طبقه مورد اجاره خمس تعلّق می گیرد؟

اگر خانه را برای سکونت خریده اند و بناچار اجاره داده اند، متعلّق خمس نیست، امّا اگر از ابتدا برای اجاره دادن خریده اند، به قیمت روز اوّلین سال خمسی پس از خرید، متعلّق خمس است و باید خمس آن پرداخت شود.

صندوق پس انداز، قانون تسرّی، صندوق تأمین آتیه

'2 آیا مبالغی که تحت عنوان صندوق پس انداز، قانون تسرّی، صندوق تأمین آتیه و... از حقوق و مزایا کسر و در پایان مدّت خدمت _ هنگام بازنشستگی _ یکجا پرداخت می شود، متعلّق خمس است؟

اگر این مبالغ بدون اختیار از حقوق کسر می شود، جزو درآمد سال وصول است که اگر تا سر سال خمسی در مئونه مصرف نشود، خمس دارد ؛ امّا اگر با توافق کسر می شود و قابل دریافت است، باید در پایان هر سال خمسی، خمس آن پرداخت شود و اگر قابل دریافت نیست، پس از دریافت باید بلافاصله خمس مقداری که قبلاً سال بر آن گذشته است، پرداخت شود و مقداری که مربوط به سال اخیر است و هنوز سال خمسی بر آن نگذشته است، جزو درآمد سال وصول است.

ردّ مظالمِ کنارگذاشته شده

73. مقداری پول برای ردّ مظالم کنار گذاشته ام و مدّت یک سال از آن می گذرد و هنوز آن را به مرجع مربوطه تحویل نداده ام ؛ آیا خمس به آن تعلّق می گیرد؟ اگر این پول را در بانک گذاشته باشم، آیا سود حاصله از این مبلغ هم مشمول خمس است؟

تا زمانی که تحویل ندهید و در ملک شما باقی باشد، متعلّق خمس است و سودهای آن نیز ملک شما و مشمول خمس است.

مشارکت گروهی در سرمایه و حکم خمس آن

خمس فقط بر مکلّف و شخص حقیقی واجب است و بر شخصیّت های حقوقی از قبیل دولتها، مؤسّسه ها، بانکها و مانند آن واجب نیست ؛ بنابراین درآمدهای شخصیّت حقوقی _ که مالک حقیقی ندارد _ متعلّق خمس نیست ؛ امّا اگر یک یا چند مالک حقیقی دارد، محاسبه خمس درآمدهای آن _ به نسبت سهم هر مکلّف _ بر عهده ی افراد است.

74. چند نفر به صورت اشتراک مدرسه ای غیرانتفاعی تأسیس کردند و برای تأمین مخارج از بانک وام گرفته اند که اقساط آن را شرکا باید پرداخت کنند ؛ آیا سرمایه اوّلیّه و وام دریافتی متعلّق خمس است و اگر سودی حاصل شد، حکم خمس آن چیست؟

بر هر یک از اعضا واجب است خمس سهم خود از سرمایه اوّلیّه و اقساط وام و سود را بپردازد.

75. چند نفر با هم شرکتی تشکیل داده ایم، اعضا خمس سهم سرمایه و سود خود را پرداخت نمی کنند ؛ آیا من به عنوان رئیس هیئت اداری شرکت میتوانم قبل از تقسیم سهم اعضا، خمس آنان را بدون اطّلاع آنان بپردازم؟

تصرّف در اموال دیگران _ هر چند برای پرداخت خمس آنان باشد _ بدون رضایت آنان جایز نیست امّا می توانید از مال خودتان _ حتّی بدون اطّلاع آنان _ خمس آنان را بپردازید و از عهده ی آنان ساقط می شود.

پول مضاربه ی باقیمانده یا تبدیل شده به کالا

76. مقداری از درآمد را به عنوان مضاربه به مدّت یک سال در اختیار کسی قرار داده ام ؛ در ضمن این مدّت، سال خمسی من قرار دارد ؛ آیا باید در سررسید سال خمسی، قرارداد را فسخ کنم و خمس آن را بپردازم؟

فسخ قرارداد لازم نیست، ولی در سررسید سال خمسی _ هر چند از محلّ دیگر _ باید خمس آن را بپردازید.

77. افرادی که پولشان را به بانک یا شخصی سپرده اند تا به صورت مضاربه با آن کار شود و سر سال خمسی، پول در دست عامل، تبدیل به کالا شده است، آیا باید خمس پولشان را بپردازند؟

پرداخت خمس در سر سال خمسی واجب است.

کسر بدهی از موجودی پایان سال

78. فردی وام مرابحه گرفته است به مبلغ پنجاه میلیون تومان که کالا تهیّه کند و به خودش نسیه سه ساله به مبلغ ۶۵ میلیون تومان بفروشد ؛ البتّه مشروط به ده میلیون سپرده ی مسدودی تا تسویه ی وام. طبق قرارداد، این فرد طلای آب شده خریده به مبلغ پنجاه میلیون تومان و آن را به خودش ۶۵ میلیون تومان نسیه ۳۶ماهه فروخته است. این فرد پس از این معامله ده میلیون تومان از این طلاها را می فروشد و ده میلیون تومان به بانک تحویل میدهد و بانک، این مبلغ را مسدود می کند تا تسویه کامل وام. ایشان باقیمانده طلاها را بعد از مدّتی به مبلغ شصت میلیون تومان فروخته است. در تاریخ سال خمسی این مبلغ موجود است. وی از بانک درباره مقدار باقیمانده بدهی سؤال کرده، بانک می گوید اگر بدهی را یکجا تسویه کنید، ۵۵ میلیون تومان و اقساط ۶۵ میلیون تومان می شود. تکلیف خمس این فرد چیست؟ در مجموع هفتاد میلیون فروخته ؛ آیا از آن 55 میلیون کم کند یا 65 میلیون یا همان مبلغ دریافتی اوّلیّه یعنی پنجاه میلیون؟

به طور کلّی هر مقدار از بدهی که مربوط به درآمد موجود در پایان سال است، از درآمد کسر می شود ؛ بنابراین اگر بنا است 65 میلیون بابت این قرارداد به بانک بپردازد، از مجموع 70 میلیون موجود، 5 میلیون درآمد و سود است و باید خمس آن را بپردازد .

[مال مخلوط با حرام]

79. اگر مال حرامی با مال انسان مخلوط شود، تکلیف چیست؟

اگر یقین به وجودِ مال حرام در اموالش دارد و مقدار آن را نمیداند و صاحب آن را هم نمی شناسد، با پرداخت خمس مجموع آن، حلال می شود و می تواند در آن تصرّف کند، ولی اگر در مخلوط شدن مال حرام با اموال خود شک داشته باشد، چیزی بر عهده او نیست.

80. در فرض سؤال قبل اگر اجمالا بداند که مقدار حرام بیش از یک پنجم مال است، تکلیف چیست؟

بنا بر احتیاط باید خمس را به اضافه مقداری که یقین می کند بیش از خمس، متعلق به غیر است، به حاکم شرع بدهد تا در مواردی که هم خمس و هم صدقه محسوب می شود مصرف کند.

81. اگر مقداری از درآمدم _ که به آن خمس تعلق گرفته است _ با مال حرام مخلوط شده است که مقدار هیچ یک را نمی دانم و مالک حرام را هم نمی شناسم، محاسبه خمس چگونه است؟

ابتدا برای حلال شدن مال باید خمس مجموع حلال و حرام را بپردازید ؛ مثلاً اگر مجموع حلال و حرام صد میلیون باشد، باید بیست میلیون خمس بپردازید تا حلال شود و بتوانید در آن تصرّف کنید، سپس برای پرداخت خمسی که به درآمد تعلق گرفته است، می توانید به یکی از دو روش عمل کنید:

الف. اگر خمس قدر متیقن حلال کمتر از خمس بقیّه _ هشتاد میلیون _ باشد، یعنی از شانزده میلیون کمتر باشد، خمس قدر متیقن را بپردازید.

ب. اگر خمس قدر متیقّن حلال مساوی با خمس بقیّه یا بیشتر باشد _ یعنی حدّاقل شانزده میلیون باشد _ می توانید خمس بقیّه را بپردازید.

راه حلال شدنِ مال به دست آمده از سرمایه حرام

82. کسی که اصل سرمایه اش عین مال حرام است و میخواهد زندگی خود را حلال کند تکلیفش چیست؟

اگر صاحبان اموال حرام، معلوم هستند، باید رضایت آنان را جلب کند و اگر آنان را نمی شناسد یا دسترسی ندارد، ولی مقدار مال حرام را میداند، حکم مجهول المالک را دارد که باید از طرف صاحبانش به فقیر شرعی صدقه داده شود و در این زمینه بنا بر احتیاط مستحب، از حاکم شرع اجازه گرفته شود ؛ و اگر مقدار مال حرام را نمیداند و صاحبان آن را هم نمی شناسد، باید خمس مجموع سرمایه ی حرام و سود حاصل از آن را بپردازد.

معدن

معدن

اگر از معدن، چیزی استخراج شود، چنانچه قیمت موادّ استخراج شده بعد از کم کردن هزینه های استخراج و تصفیه، معادل قیمت پانزده مثقال طلا باشد، واجب است خمس آن پرداخت شود و اگر ارزش آن کمتر از این مقدار باشد، خمس ندارد.

فرقی نیست که معدن زیر زمین باشد یا روی آن، در ملک شخصی باشد یا در زمینی که مالک مشخّصی ندارد.

اگر دو یا چند نفر معدنی را استخراج کنند، پس از کم کردن مخارج آن، سهم هر کدام که به حدّ نصاب برسد، باید خمس آن را بدهد.

نکته: پرداخت خمس معدن با وجود شرایط فوق، فوری است و ارتباطی به سال خمسی مکلّف ندارد.

83. سهامی که اینجانب از بورس خریداری نموده ام شامل سهام معادن می شود آیا به این سهام به عنوان معدن خمس تعلق می گیرد؟

اینکه سهام معدن حکم معدن را داشته باشد ثابت نیست لذا به عنوان معدن به سهام مذکور خمس تعلق نمی گیرد.

[گنج](#)

گنج

اگر مکلف هر آنچه را که عرفاً به آن گنج گفته می شود بیابد و ارزش آن معادل بیست دینار طلا یا دویست درهم نقره باشد، باید _ بدون لحاظ سال خمسی _ فوراً خمس آن را بپردازد ؛ البتّه با توجّه به اینکه درباره پیدا کردن گنج قوانینی وجود دارد، لذا در مواردی که مقرّرات خاصّی وجود داشته باشد باید طبق آن عمل شود.

تفاوت نمی کند گنج در چه ملکی یافت شده باشد، اگر مقرّرات خاصّی وجود نداشته باشد، ملک یابنده است و باید خمس آن را بپردازد، مگر آنکه در ملکی یافت شود که با یکی از اسباب ملکیّت _ مانند خریدن یا هبه _ به ملکیّت درآمده است، در این صورت اگر احتمال می دهد متعلق به مالک قبل باشد، باید به او ارائه کند، اگر متعلق به او نباشد به نفر قبل از او تا جایی که مالک شناخته شده نباشد یا تعلق به او محتمل نباشد، در این صورت ملک یابنده است و باید خمس آن را بپردازد.

جواهری که با غوّاصی به دست آید

اگر انسان در دریا فرو رود و جواهری مانند مروارید و مرجان _ که با فرو رفتن در آب به دست می آید _ بیرون آورد، چنانچه پس از کم کردن مخارج استخراج، به مقدار هجده نخود طلا یا بیشتر ارزش داشته باشد، باید خمس آن را بپردازد ؛ فرقی نیست که آنچه از دریا بیرون می آورد از یک نوع باشد یا چند نوع، در یک دفعه باشد یا چند دفعه نزدیک به یکدیگر و بنا بر احتیاط واجب رودخانه های بزرگ، مانند نیل، فرات یا کارون نیز در حکم دریا است.

اگر بدون فرو رفتن در آب، با وسیله ای جواهر را از داخل آب بیرون آورد، در صورتی که پس از کم کردن مخارج، قیمتش به هجده نخود طلا برسد، بنا بر احتیاط واجب باید خمس آن پرداخت شود.

اگر جواهری خودش از آب بیرون آمده باشد و انسان آن را از روی آب یا کنار دریا بردارد، خمس ندارد، ولی چنانچه این کار شغل او باشد، از درآمد کسب و کار محسوب می شود که حکم آن گذشت.

مستثنیات خمس

مؤونه

مئونه دو گونه است: مئونه زندگی، مئونه ی کسب و کار...

مؤونه معیشت و زندگی

مخارج و هزینه هایی که فرد برای گذران زندگی خود و افراد تحت تکفّلش مصرف می کند متعلّق خمس نیست.

مئونه زندگی سه دسته است:

دسته اوّل، ابزار و وسایلی است که برای رفع حوائج زندگی شخصی مکلّف و افراد تحت تکفّلش باید در اختیار او باشد ؛ هر چند _ احیاناً _ زمینه استفاده از آنها پیش نیاید ؛ مانند پتو و متّکا و ظروف برای احتیاط و مهمان احتمالی.

دسته ی دوّم، موادّ مصرفی است که با مصرف آن در زندگی، عین آن از بین می رود و باقی نمی ماند ؛ مانند موادّ خوراکی، بهداشتی و . .

دسته سوّم، هزینه های جاری زندگی مانند قبوض آب و برق و گاز، هزینه های درمان، تفریح، هدایا، صدقات و...

[دستهٔ اول](#)

84. تعدادی پتو و متکا و ظروف برای احتیاط و مهمان احتمالی تهیّه کردم امّا در طول سال، مهمان نصیب نشد و مورد استفاده قرار نگرفت ؛ آیا به آنها خمس تعلق گرفته است؟

ملاک در صدق مئونه در این گونه موارد _ که موادّ مصرفی نیستند _ در دسترس بودن آنها است ؛ یعنی باید همی شه در اختیار باشند تا در زمان نیاز استفاده شوند ؛ لذا اگر در زمان خرید به معنای مذکور مورد نیاز بوده و باید خریده می شدند، متعلق خمس نیستند ؛ هر چند مورد استفاده واقع نشده باشند.

85. آیا کتابی که خریده ام و هنوز استفاده عملی از آن نشده است، خمس دارد؟

اگر مورد نیاز و به مقدار متناسب با شأن عرفی تان باشد، خمس ندارد.

86. بنده قصد داشتم مقداری وسایل مورد نیاز خانه را بخرم امّا به دلیل کمبود اجناس مورد نظر موفّق نشدم و به سال خمسی برخورد کردم ؛ آیا باید خمس مبلغی را که برای تهیّه ی آنها آماده کرده بودم بپردازم؟

به طور کلّی اگر قبل از سررسید سال خمسی، لوازم زندگی، مورد نیاز باشد و برای خرید آنها اقدام کنید و به دلیل ناخواسته خرید آنها به تأخیر بیفتد و سال خمسی برسد، در صورت خرید آن بدون تعلل، پرداخت خمس واجب نیست.

87. برای خانه مسکونی نسبت به خرید خانه اقدام کردم و قرارداد بستم امّا چند روز مانده به سال خمسی، فروشنده قرارداد را فسخ کرد ؛ آیا باید در سررسید سال خمسی خمس مبلغ را بپردازم؟

در صورتی که بدون تأخیر و تعلّل برای خرید خانه اقدام کنید و خانه را بخرید، خمس واجب نیست.

زمین یا باغ تفریحی

88. به قصد استفاده ی خانواده و تفریح، یک قطعه باغ خریدم ؛ آیا مشمول خمس است؟ در صورت تعلق خمس، آیا به هزینه هایی که برای آن شده مثل حصارکشی و درخت کاری نیز خمس تعلق می گیرد؟

اگر خارج از شأن عرفی نباشد، خمس ندارد.

89. زمینی را به قصد ساخت باغ خریداری نموده ام که تاکنون موفّق به ساخت آن نشده ام ؛ در صورت رسیدن سال خمسی آیا شامل خمس خواهد شد و در صورت مثبت بودن پاسخ، خمس آن چگونه محاسبه خواهد شد؟

اگر باغ را برای نیاز شخصی و به عنوان محلّی برای استراحت لازم دارید و مازاد بر شأن و موقعیّت عرفی شما نباشد، خمس ندارد
.

زینت آلات

90. اگر خانمی با توجّه به شأن خود، هر ماه از درآمدش طلا بخرد آیا این طلاها خمس دارد؟

اگر طلا برای زینت معمول خانمها و در حدّ شأن عرفی باشد، خمس ندارد.

حیوانات

91. کسی که در منزل، پرنده یا آکواریوم ماهی دارد، آیا متعلق خمس هستند؟ خصوصاً اگر گران قیمت یا زینتی باشند؟

اگر خارج از شأن عرفی نباشد، خمس ندارد.

92. افراد کشاورز برای امرار معاش محتاج به نگهداری از حیواناتی همچون گاو و گوسفند و مانند آنها هستند تا اینکه از منافع منفصل آنها در مئونه ی زندگی خود استفاده کنند ؛ آیا به این حیوانات و نمائات منفصل آن خمس تعلق می گیرد؟

اگر حیوانات بیش از مقدار نیاز نباشند، خمس ندارند امّا نمائات آنها _ شیر، پشم و روغن _ اگر در پایان سال خمسی مصرف نشده باشند، متعلق خمس هستند.

کلکسیون

93. آیا به اشیائی که به صورت کلکسیونی جمع آوری می شوند، مانند سکه، اسکناس، تمبر و غیره خمس تعلق می گیرد؟

در صورتی که خرید و نگهداری و استفاده از آنها خارج از شأن نباشد و به قصد تجارت خریداری و نگهداری نشده باشد، خمس ندارد.

[دستهٔ دوم](#)

ملاک عدم خمس در مئونه ی زندگی که عینش مصرفی است همان مصرف متعارف در زندگی است.

موادّ مصرفی _ موادّ خوراکی، بهداشتی و... _ که در طول سال خمسی مصرف می شود، متعلّق خمس نیست.

باقیمانده موادّ مصرفی

94. حکم موادّ مصرفی مانند قلم، دفتر، روغن، صابون و... که در سررسید سال خمسی باقی مانده و مصرف نشده است، چیست؟

اگر از موادّی است که تهیّه ی آن به صورت فلّه و غیر بسته بندی ممکن است _ مانند حبوبات، گوشت _ باید خمس مقدار باقیمانده محاسبه شود و اگر تهیّه آن به صورت بسته بندی است و به مقدار نیاز خریداری شده، بسته ای که مقداری از آن مصرف شده است خمس ندارد.

لوازم التّحریر

95. آیا به لوازم التّحریر خمس تعلّق می گیرد؟

اگر مورد نیاز در حدّ شأن عرفی باشد، خمس ندارد مگر لوازم التّحریر مصرفی که از مصرف سال اضافه آمده باشد و قابلیّت خرید و فروش داشته باشد که در این صورت، خمس آن باید پرداخت شود.

داروی اضافی

96. داروهایی که تا سر سال خمسی باقی بماند، خمس به آن تعلّق می گیرد؟

اگر لازم است دارو در اختیار بیمار باشد تا در صورت نیاز بدون تأخیر از آن استفاده کند، یا خرید کمتر از آن ممکن نیست، خمس ندارد.

شارژ سیم کارت و اینترنت

97. آیا به باقیمانده شارژ در کارت تلفن و سیم کارت اعتباری خمس تعلّق می گیرد؟

اگر به مقدار متعارف و مورد نیاز، خریده شده باشد و مقدار باقیمانده قابل فروش نباشد، خمس ندارد.

دستۀ سوم

ملاک عدم خمس در مئونه زندگی که به صورت هزینه های جاری زندگی مصرف می شود، مطابقت با شأن و به دور از اسراف بودن است.

شأن در هدیه

در صورتی هدیه جزو مئونه است که بیش از شأن هدیه دهنده نباشد، وگرنه خمس مقدار بیش از شأن باید توسّط هدیه دهنده پرداخت شود.

قبض و تحویل هدیه و سوغات

در صورتی که سوغاتی یا هدیه قبل از پایان سال خمسی تحویل نشده باشد، مئونه محسوب نمی شود و خمس آن باید پرداخت شود.

98. گاهی در سفرهای زیارتی مقداری لباس و وسایل برای سوغات تهیّه می کنیم ولی مورد آن پیش نمی آید و آن را برای زمانی دیگر که بخواهیم سوغات دهیم نگه میداریم ؛ وضعیّت خمس این موارد چگونه است؟

خمس مقداری که در سررسید سال خمسی نگه داشته اید، باید پرداخت شود.

پس گرفتن هدیه

اگر از درآمد بین سال هدیه داده شود و بعد از سال خمسی از هبه رجوع و پس گرفته شود، به مجرّد دریافت، باید خمس آن را بپردازد.

هدیه مالی که خمسش داده نشده است

اگر مالی که خمس آن داده نشده است، هدیه داده شود، اشکال ندارد، امّا خمس آن بر عهده هدیه دهنده است.

99. اگر شخصی مالی را که خمس آن داده نشده، به مسجد ببخشد، آیا پذیرفتن آن جایز است؟

گرفتن آن جایز است، ولی خمس آن بر عهده ی هدیه دهنده است.

هدیه به همسر و فرزند

100. آیا به طلایی که شوهر برای همسرش میخرد، خمس تعلق می گیرد؟

اگر به مقدار متعارف و مناسب شأن او باشد، از مئونه سال محسوب می شود و خمس ندارد.

101. آیا جایز است که انسان مالی را قبل از گذشت سال بر آن، به همسرش هدیه دهد، با آنکه میداند وی آن مال را برای خرید خانه در آینده و یا مخارج ضروری ذخیره خواهد کرد؟

اگر بخشش صوری نباشد و مناسب شأن هدیه دهنده باشد، اشکال ندارد.

102. زن و شوهری برای اینکه خمس به اموال آنها تعلق نگیرد، قبل از رسیدن سال خمسی شان، اقدام به هدیه کردن سود سالانه ی خود به یکدیگر می کنند ؛ امیدواریم حکم خمس آنها را بیان فرمایید.

بخشش هایی که صوری است، خمس واجب را ساقط نمی کند.

103. سال خمسی من آخر دی ماه سال است ؛ آیا حقوق دی ماه که در آخر آن می گیرم، خمس دارد؟ اگر بعد از دریافت، مقدار باقیمانده آن را (که طبق عادت هر ماه پس انداز می شود) به همسرم هدیه کنم، آیا خمس به آن تعلق می گیرد؟

حقوقی که قبل از سال خمسی دریافت می کنید یا قبل از پایان سال خمسی امکان دریافت آن را دارید، پرداخت خمس مقدار زائد بر مئونه ی آن سال واجب است، امّا آنچه به همسر خود یا به دیگری هدیه می دهید، اگر صوری نباشد و به مقدار مناسب با شأن عرفی شما باشد، خمس ندارد.

104. اگر مقداری پول برای فرزند کنار گذاشته شود و به عنوان هبه به او بخشیده شود، آیا پول هبه شده خمس دارد؟

اگر بخشش واقعی باشد، خمس ندارد.

105. شخصی ملکی را با مال غیر مخمّس به قیمت بالایی خریده و مبلغ زیادی هم خرج اصلاح و تعمیر آن کرده و آن را به فرزند غیر بالغ خود هبه و به طور رسمی به اسم او کرده است ؛ خمس مکلف مذکور چگونه است؟

اگر این مقدار هبه در شأن او بوده و قبل از سررسید سال خمسی خریده و هبه کرده است، خمس ندارد.

106. یک واحد مسکونی به عنوان هدیه ی عروسی به دخترم دادم ؛ آیا خمس آن را باید بپردازم؟

اگر عرفاً مطابق شأن شما باشد و سال خمسی بر آن نگذشته باشد، خمس آن واجب نیست.

صدقات و حقوق شرعیّه

107. مبالغی را که انسان مطابق شأنش برای امور خیریّه مانند کمک به مدارس، آسیب دیدگان از سیل و... انفاق می کند، آیا از مئونه ی سال محسوب می شود و خمس ندارد؟

خمس ندارد.

اسراف و مئونه حرام

کالایی که مورد نیاز نیست یا اسراف و تبذیر محسوب می شود و نیز هزینه خرید وسایل حرام، مثل انگشتر طلای مردانه، آلات لهو و لعب، ابزار قمار و مانند آن جزو مئونه محسوب نمی شود و خمس آن باید پرداخت شود.

108. بنده به خاطر بی اطّلاعی از حرمت استفاده از طلا برای مرد، چند سال گردن بند طلا همراه داشتم و الان متوجّه حرام بودن استفاده از آن شدم ؛ آیا این طلا خمس دارد؟

اگر از درآمد سال بوده، باید خمس ارزش آن در پایان سال خمسی اوّل را با محاسبه ی تنزّل ارزش پول بدهید.

109. برای مجلس دامادی فرزندم به خاطر رودربایستی با آشنایان و اصرار فرزندم، در یکی از بهترین سالن های گران قیمت شهر با هزینه های گزاف به همراه انواع پذیرایی ها مراسم برگزار نمودیم ؛ حال سؤال من این است که اگر در این رابطه اسراف شده باشد، هزینه ای که شده را باید خمس دهم؟

هزینه های اسرافی و مازاد بر شأن اجتماعی تان جزو مئونه نیست و باید خمس آن را بپردازید.

صرفه جویی بیش از متعارف در مئونه

فردی که زندگی را بر خود یا خانواده اش سخت می گیرد و کمتر از شئون خود و خانواده اش خرج می کند، نمی تواند مقدار صرفه جویی شده را مئونه به حساب آورد و خمس آن را نپردازد.

110. من به خاطر صرفه جویی در هزینه های جاری زندگی مشترک، مقدار پولی پس انداز نمودم ؛ ولی شنیده ام که به پس انداز پولم از این راه نیز خمس می آید ؛ آیا به خاطر سختی ای که به خانواده ام آمده قسمتی از این پول را معاف از خمس می دانید؟

خیر، صرفه جویی در مئونه باعث عدم تعلّق خمس نمی شود.

صرف درآمد برای فرار از خمس

111. اگر کسی برای فرار از خمس درآمدش را خرج کند، خمس او ساقط می شود؟

اگر خرج متعارف و غیر اسرافی باشد، خمس تعلّق نمی گیرد.

عدم استفاده وسایل چندتکه ای

112. آیا استفاده از بعضی از تکه های یک سرویس ظرف، مثلاً چهل تکه، برای عدم تعلّق خمس به آن کافی است؟

معیار عدم تعلّق خمس به لوازم منزل، صدق عنوان نیاز به آن مطابق با شأن عرفی مناسب با فرد است، هر چند در طول سال از آن استفاده نشود.

113. برای تهیّه ی وسایل زندگی مورد نیاز مجبور به تهیّه ی کلّ سرویس آن هستیم ؛ یعنی با وجود عدم نیاز به آن وسیله مجبور به تهیّه ی کلّ سرویس می شویم ؛ حکم خمس آن قطعه از وسیله که مورد نیاز نیست چگونه است؟ اگر مجبور نباشیم سرویس کامل بخریم، چطور؟

در صورتی که خرید سرویس مورد نیاز به صورت کامل متعارف باشد خمس ندارد.

114 آیا استفاده از یک جلد از دوره ی کتابی که از چندین جلد تشکیل شده (مانند وسائل الشیعه) باعث ساقط شدن خمس تمام آن دوره می شود یا اینکه باید از هر جلد کتاب یک صفحه خوانده شود؟

اگر مجموع آن دوره مورد نیاز باشد و یا خرید جلدی که به آن احتیاج است متوقّف بر خرید دوره ی کامل آن باشد، خمس ندارد ؛ در غیر این صورت باید خمس مجلداتی که الان مورد نیاز نیست پرداخت شود و مجرّد خواندن یک صفحه از هر جلد کتاب، برای ساقط شدن خمس کافی نیست.

تهیّه مئونه مورد نیاز آینده به صورت تدریجی

اگر تهیّه ی لوازم مورد احتیاج در آینده، از قبل متعارف باشد و مقدار آن هم به اندازه ی شأن عرفی باشد، در حکم مئونه است و متعلق خمس نیست.

115. آیا به جهیزیّه ای که برای دخترم به تدریج تهیّه می کنم، همچنین به لوازمی که پسرم هنگام ازدواج باید به عروس بدهد، خمس تعلّق می گیرد؟

اگر تهیّه آن به صورت مذکور متعارف باشد، خمس ندارد.

116. گاهی لوازم منزل مثل یخچال به قیمتی کمتر از قیمت بازار به ما فروخته می شود ؛ این لوازم در آینده یعنی پس از ازدواج مورد نیاز ما است ؛ با توجّه به اینکه بعد از ازدواج باید آنها را به چند برابر قیمت فعلی تهیّه کنیم، آیا در حال حاضر که بدون استفاده است، خمس تعلّق می گیرد؟

اگر آنها را با منفعت کسب سال برای استفاده در آینده خریده اید و در سال خرید مورد نیاز شما نبوده، باید خمس قیمت آن را در سر سال خمسی بپردازید ؛ مگر آنکه تهیّه آنها از قبل، متعارف باشد و مقدار آن هم به اندازه شأن عرفی شما باشد، در این صورت جزو مئونه محسوب می شود و خمس ندارد.

117. اگر فردی برای تهیّه خانه ی مورد نیاز با درآمد سال، زمین بخرد و شروع به ساخت خانه کند ولی قبل از اتمام آن، سال خمسی برسد، آیا خمس این منزل نیمه کاره و مصالح خریداری شده واجب است؟

خمس ندارد.

118 فردی دارای زمینی است که مناسب شأن و مورد نیاز او جهت ساخت مسکن برای عائله اش می باشد، ولی در طول سال خمسی، قدرت ساخت آن را ندارد یا در یک سال نمی تواند آن را تکمیل کند، آیا پرداخت خمس آن بر او واجب است؟

خمس ندارد.

119. اینجانب امتیاز واگذاری زمینی را از شخصی که عضو تعاونی است به قیمت صد میلیون تومان خریداری کرده ام که مبلغ چهل میلیون تومان آن را قرض کرده ام ؛ با توجّه به اینکه بنده هنوز زمینی دریافت نکرده و سال خمسی نیز فرارسیده است آیا به آن خمس تعلّق می گیرد؟

اگر زمین برای ساخت مسکن مورد نیاز تهیّه شده، متعلّق خمس نیست و پولی هم که قرض کرده اید، خمس ندارد.

خانه برای آینده فرزندان

اگر پدر برای آینده ی فرزند خانه یا زمین تهیّه کند، در صورتی که عرفاً تهیّه ی مسکن بر عهده او باشد و نتواند در زمان نیاز تهیّه کند، به آن خمس تعلّق نمی گیرد.

پس انداز درآمد برای جهیزیّه

120. آیا پس انداز برای صرف در مخارج ضروری مانند مئونه، جهیزیّه، درمان و... متعلّق خمس است؟

به طور کلّی پس انداز درآمد متعلّق خمس است ؛ البتّه پس انداز مقداری پول برای پیشامدهای احتمالی چنانچه با دادن خمس، مقدار باقیمانده کفایت نمی کند و نگرانی شخص برطرف نمی شود خمس ندارد.

21 بنده دختری نه ساله دارم که از هم اکنون حسابی در بانک برای او باز نموده و ماهیانه مبلغی کم به این حساب واریز می کنم به این نیّت که برای تهیّه جهیزیّه از آن استفاده کنم ؛ آیا به این وجه خمس تعلّق می گیرد؟

اگر به عنوان هبه به او به حساب واریز می کنید، خمس ندارد امّا اگر هبه نشده است و صرفاً حساب به نام او است، خمس دارد

پول پیش پرداخت برای خرید مئونه

122. مبلغ صد هزار تومان به مؤسّسه ای پرداخت نمودم تا در آینده زمین مسکونی به من تحویل دهد و الان یک سال از آن می گذرد و از طرفی قسمتی از آن پول مال خودم است و قسمت دیگر را قرض کرده و مقداری از قرض را هم پرداخته ام ؛ آیا به آن خمس تعلّق می گیرد؟ مقدار آن چقدر است؟

اگر تهیّه زمین برای ساخت مسکن مورد نیاز، متوقّف بر پیش پرداخت مقداری از پول آن باشد، مبلغ پرداخت شده خمس ندارد.

تهیّه اقساطی مئونه

123. منزل مسکونی ام را با وام تهیّه کرده و ماهانه اقساط آن را می پردازم ؛ آیا به آن خمس تعلّق می گیرد؟

به طور کلّی اگر مئونه با وام و قرض تهیّه شده باشد، اقساط پرداختی که از درآمد بین سال پرداخت می شود، خمس ندارد.

مایحتاج خریداری شده برای یک سال

124. هر سال در اسفندماه نمایشگاه تشکیل می شود و چون قیمت آن مناسب است مایحتاج یک سالمان را خصوصاً لباس های زمستانه و تابستانه بچّه ها را از آنجا خریداری می کنیم ؛ آیا به اینها خمس تعلق می گیرد؟

مواردی که قبل از سررسید سال خمسی مورد نیاز است، خمس ندارد و مواردی که مربوط به بعد از سال خمسی است، متعلّق خمس است.

خرید مایحتاج با پول مخمّس

125. اگر مکلف، خمس هر درآمد را به مجرّد دریافت بپردازد و با آن مایحتاج زندگی را بخرد، در صورتی که سال بر آن بگذرد، خمس تعلق می گیرد؟

خمس تعلق نمی گیرد.

خرید مئونه با پول متعلّق خمس

126. اگر با درآمدی که متعلّق خمس است و خمس آن داده نشده، وسایل و چیزهای مورد نیاز زندگی مانند خانه، وسایل نقلیّه، فرش و... تهیّه کنم، خمس پول خریدش به خاطر مئونه شدن بخشیده می شود؟

باید خمس قیمت خرید را همراه با تورّم آن بپردازید.

7 آیا به خانه ای که قبلاً با مالی که خمس آن داده نشده ساخته شده است، خمس تعلق می گیرد؟ بر فرض تعلق، آیا خمس بر اساس قیمت فعلی محاسبه می شود یا قیمت زمان ساخت؟

اگر از درآمدی که سال بر آن گذشته، ساخته شده است، خمس آن پول در سر سال خمسی اوّل با محاسبه تورّم باید پرداخت شود .

خروج از مئونه

اگر مئونه پس از مدّتی که مورد نیاز یا مصرف بوده است، از مئونه خارج شود، در صورتی که بعد از گذشت سال خمسی از مئونه خارج شده باشد متعلق خمس نیست، ولی اگر قبل از سررسید اوّلین سال خمسی از مئونه خارج شود، باید خمس آن را به قیمت روز سررسید بپردازد.

128. بنده برای منزلم یک تخته فرش جدید گرفتم و فرش قبلی چندساله ام را کنار گذاشتم ؛ آیا فرش قبلی خمس دارد یا معاف از خمس است؟

فرش مئونه ی قبلی شما که بعد از سال کنار گذاشته اید، خمس ندارد و همچنین اگر فرش جدید مورد نیاز شما بوده، آن نیز خمس ندارد.

129. اگر با درآمد بین سال وسیله ای که برای زندگی نیاز دارد بخرد و قبل از سررسید سال خمسی نیازش برطرف شود، آیا

باید خمس آن را بدهد؟

در این صورت پرداخت خمس آن واجب است.

خانه مئونه اجاره داده شده

130. شخصی مسکن مورد نیاز تهیّه می کند و به عللی نمی تواند در آن سکونت کند یا مدّتی آن را اجاره داده سپس از سکونت در آن منصرف می شود و آن را می فروشد ؛ بر فرض که در این مدّت، سال خمسی بر آن گذشته باشد، حکم خمس آن چگونه است؟

سکونت شرط نیست، بلکه اگر مورد نیاز و در شأن او بوده است، مئونه محسوب می شود و در فرض فروش بعد از سال خمسی، پول آن خمس ندارد، ولی مبالغ اجاره جزو درآمد سال است که اگر تا پایان سال در مئونه مصرف نشود، مشمول خمس است.

تبدیل مئونه به مئونه دیگر

تبدیل مئونه به مئونه ی دیگر خمس ندارد.

تبدیل خانه کلنگی به واحدهای آپارتمانی

131. کسی خانه ی کلنگی را که مئونه بوده برای ساخت چند آپارتمان تحویل میدهد که در پایان کار، دو یا سه واحد آپارتمان بگیرد ؛ حکم خمس واحدهای اضافی چیست؟

اگر همه ی واحدهای دریافتی مورد نیاز باشند، خمس ندارد ؛ در غیر این صورت، اگر واحد اضافی را به قصد اجاره دادن و کسب درآمد دریافت کرده است، تا زمانی که نفروخته است خمس ندارد و پس از فروش، افزایش قیمت آن پس از کسر اصل و مقدار تورّم جزو درآمد سال فروش می شود و اگر به قصد فروش و کسب سود باشد، باید در سررسید هر سال خمسی خمس مقدار ترقّی قیمت را که خریدار دارد پس از کسر تورّم بپردازد.

تبدیل مئونه به سرمایه

132. اینجانب خانه ی چندساله ی مسکونی ام را فروختم و پول آن را در گردش سرمایه کار و کاسبی قرار دادم ؛ آیا گردش سرمایه ی من معاف از خمس است؟

پول فروش مئونه ی سالهای گذشته که از مئونه بودن خارج شده، خمس ندارد، حتّی اگر آن را در گردش سرمایه قرار دهد ؛ البتّه در این صورت ترقّی قیمت آن در سررسید هر سال خمسی، پس از کسر مقدار تورّم متعلّق خمس است.

133. مکانی به عنوان پارکینگ خودروی شخصی ساخته شده است ؛ پس از مدّتی برای اجاره دادن و کسب درآمد اختصاص داده شده است ؛ آیا متعلّق خمس است و باید خمس آن پرداخت شود؟

اگر تغییر کاربری، بعد از سال خمسی انجام شده است، خمس ندارد.

134. اگر خانه ی مئونه ام را بعد سال، برای محلّ شرکت و یا انبار استفاده کنم، همچنان معاف از خمس هستم؟

در فرض مرقوم خمس ندارد ؛ بلی اگر فروخت، احتیاط مستحب است که خمس افزایش قیمت آن را بدهد.

مغازه یا انبار تجاری ملحق به منزل

135. منزل مورد نیازی گرفته ام که یک مغازه داخل کوچه هم دارد ولی هدفم منزل بود ؛ آیا به این مغازه سر خانه خمس تعلق می گیرد؟

اگر مغازه را نیز با قصد استفاده مسکونی خریده اید، متعلّق خمس نیست، وگرنه در صورتی که فقط امکان استفاده تجاری دارد _ هر چند استفاده نکنید یا اجاره ندهید _ مازاد بر مئونه و متعلّق خمس است.

فروش مئونه

اگر مئونه ی زندگی بعد از سال خمسی فروخته شود، پول فروش آن خمس ندارد.

136. چند سال پیش ماشینی خریدم که در حال حاضر فروش آن به چندین برابر قیمت ممکن است ؛ در صورت فروش و گرفتن قیمت فعلی آن، می خواهم خانه ای برای سکونت بخرم ؛ آیا به مجرّد دریافت پول، همه ی آن خمس دارد یا فقط به پولی که با آن ماشین را خریده ام، خمس تعلق می گیرد و مقدار باقیمانده که همان مقدار افزایش قیمت ماشین است، جزو درآمد سال فروش ماشین محسوب می شود که اگر تا پایان سال فروش در مخارج زندگی مصرف نشود، خمس به آن تعلق می گیرد؟

اگر ماشین مئونه بوده است، پول فروش آن خمس ندارد ؛ ولی اگر وسیله ی کسب درآمد بوده است و خمس قیمت اوّلیّه آن پرداخت شده است، رشد قیمت پس از کسر قیمت اوّلیّه و تورّم آن درآمد سال فروش محسوب می شود.

137. اگر شخصی خانه ی مسکونی خود را پس از گذشت سال خمسی فروخته و پول آن را برای استفاده از سود آن در بانک بگذارد و سپس سال خمسی اش برسد، چه حکمی دارد؟ و اگر این پول را برای خرید خانه پس انداز کند، چه حکمی دارد؟

خمس ندارد.

138. خانه، ماشین و لوازم مورد نیاز انسان یا خانواده ی او که از درآمد سال خریده شده است، اگر در اثر ضرورت و یا به منظور تبدیل به جنس بهتر فروخته شود، از جهت خمس چه حکمی دارد؟

اگر قبل از رسیدن سال خمسی تبدیل به مئونه ی دیگری شود یا فروش آن بعد از سال خمسی باشد، خمس ندارد.

زمین و خانه فروخته شده

139. اینجانب با پول مخمّس، قطعه زمینی را به این نیّت خریداری کردم که اگر توانستم، در آن زمین، خانه ای بسازم و

زندگی کنم و اگر نتوانستم، آن را بفروشم و خانه ای بخرم ؛ بعد از چند سال که زمین ترقّی کرد، آن را فروختم و بلافاصله در همان سال خمسی با اضافه مقداری از اندوخته ی خود خانه ای برای سکونت خریدم ؛ آیا به پول این خانه خمس تعلّق می گیرد؟

خمس ندارد.

پس انداز برای آینده نزدیک

پس انداز پول مطلقاً خمس دارد، مگر آنکه تا پنج روز بعد از سررسید سال خمسی در مئونه مصرف شود ؛ البتّه پس انداز مقداری پول برای پیشامدهای احتمالی چنانچه با دادن خمس، مقدار باقیمانده کفایت نمی کند و نگرانی شخص برطرف نمی شود خمس ندارد.

آخرین حقوق سال

140. اگر سال خمسی من، اوّل ماه باشد و حقوق من چند روز قبل از سال خمسی واریز شود، آیا به حقوق این ماه خمس تعلّق می گیرد؟

اگر تا پنج روز پس از سررسید سال خمس مصرف شود، خمس ندارد، همچنین است حکم مساله در جائیکه با پرداخت خمس، باقیمانده آن کفاف مخارج ماه آینده را نکند.

پس انداز برای تهیّه ضروریّات زندگی

141. شخصی خانه ای برای سکونت ندارد و برای خرید مسکن یا تهیّه مایحتاج زندگی، مالی را پس انداز کرده است ؛ آیا این مبلغ خمس دارد؟

پس انداز منفعت کسب اگر برای تأمین هزینه های زندگی در آینده باشد، سر سال خمسی، خمس دارد مگر اینکه پس انداز برای تهیّه لوازم ضروری زندگی و یا تأمین هزینه های لازم باشد که در این صورت اگر بعد از سال خمسی در آینده ی نزدیک در راه های مذکور مصرف شود، خمس ندارد.

پس انداز حقوق برای هزینه های ازدواج

142. بنده مجرّد هستم و قصد ازدواج دارم. الحمدالله تاکنون توانسته ام مبلغی را به قصد ازدواج پس انداز کنم تا صرف مقدّمات ازدواج کنم. بزودی سال خمسی بنده به پایان می رسد. بنده کارمند هستم و درآمد محدودی دارم و در صورت پرداخت خمس، در تدارک مقدّمات ازدواج به چالش برمیخورم. همین مبلغ پس انداز شده نیز کفاف کلّیّه ی هزینه های اوّلیّه ی یک ازدواج با مراسم های ساده را نمی دهد. با در نظر گرفتن این موارد، آیا این پس انداز مشمول خمس می شود؟

اگر نسبت به مقدّمات ازدواج _ هر چند مثل خواستگاری _ اقدام کرده اید، میتوانید خمس مبلغ مذکور را نپردازید و امور مربوط به ازدواج را انجام دهید.

143. طلّاب علوم دینی، اگر درآمدی از طریق تبلیغ و کار یا سهم امام (علیه السّلام) داشته باشند، آیا مشمول خمس است یا اینکه می توانند بدون پرداخت خمس، برای هزینه های ازدواج پس انداز کنند؟

شهریّه ای که طلّاب علوم دینی دریافت می کنند، متعلّق خمس نیست ولی درآمدهای حاصل از تبلیغ و کار، حکم سایر درآمدها را دارد.

پس انداز برای ساخت خانه

144. دو سال است قطعه زمینی را برای ساخت خانه خریده ام ؛ اگر از مخارج روزمرّه پولی را برای ساختن خانه در آن، پس انداز کنم _ زیرا در حال حاضر مستأجر هستم _ آیا در پایان سال به آن خمس تعلّق می گیرد؟

اگر قبل از رسیدن سال خمسی، مصالح ساختمانی مورد نیاز را بخرید، خمس ندارد.

[مؤونه کسب درآمد]

مقداری از درآمد که صرف تحصیل ربح می شود و چیزی جایگزین آن نمی شود _ مانند هزینه حمل و نقل، اجرت کارمند و کارگر، اجاره ی مغازه، هزینه آب و برق و مالیات _ در حکم تلف است و متعلّق خمس نیست و اگر برای این امور از غیر درآمد هزینه شده، از سود همان سال کسر می گردد.

145. بنده برای دکور و طرّاحی مغازه چند میلیون هزینه کرده ام ؛ آیا این دکور خمس دارد؟

به طور کلّی، اگر به صورتی است که موجب ارتقای ارزش و قیمت محلّ کار شده است یا قابلیّت نقل و فروش دارد، خمس دارد وگرنه در حکم تلف است و خمس ندارد.

146. اگر انسان مغازه و مکان تجاری داشته که خمسش را پرداخت کرده و مغازه مذکور را به قصد فروش نگه نداشته باشد، چنانچه تغییراتی در مغازه ایجاد کند، مانند اینکه نمای بیرونی یا داخلی آن را سنگ کرده یا دکوراسیون آن را تغییر داده است و انجام این امور موجب افزایش قیمت مغازه شده است، حکم خمس ترقّی قیمت مذکور چیست؟

صرفاً افزایش قیمت ناشی از صرف درآمد در جهات مذکور مشمول خمس است.

147. اگر انسان منزلی را که مئونه اش نیست ساخته و قصد اجاره دادن آن را داشته باشد و این در حالی باشد که زمین و کلیّه مصالح ساختمانی مصرفی را از مال مخمّس تهیّه کرده، امّا هزینه های استهلاکی ساخت منزل مثل اجرت کارگران و حمل بار و مانند آن را از درآمد بین سال پرداخته است، حکم خمس آن چیست؟

خمس قیمت خانه در پایان سال خمسی اوّل _ پس از کسر قیمت زمین، مصالح و تورّم آن _ را بپردازد.

مالیات

148. آیا با وجود کسر مالیات از فیش حقوق ماهانه ام، از دادن خمس معاف می شوم؟ مثلاً چون هر ماه بخشی از حقوق کارمندان دولتی بابت مالیات کسر می شود، می گویند دیگر خمس نمی دهیم.

مالیات تأمین کننده هزینه های اداره ی جامعه است که هر شهروند بر اساس تعیین قانون باید سهم خود را پرداخت کند ؛ بنابراین مالیات نیز مانند بقیّه ی هزینه های پرداختی مکلف جزو مئونه های زندگی افراد است و ربطی به خمس ندارد.

149. آیا مالیاتی که برای امسال بوده و تعیین و مشخّص شده ولی پرداخت نکرده ایم را می توانیم از درآمد انتهای سال کسر کنیم؟

بله، اگر مالیّات مربوط به کسب و درآمد سال باشد، از درآمد کسر می شود.

150. سال پیش خمس یک ساله ی سرمایه ی مغازه ی خود را حساب و پرداخت نمودم، امّا در آستانه رسیدن به پایان سال خمسی امسال متوجّه شدم که بایستی مالیّات کسب و کار دو سال پیش را پرداخت کنم. سؤال این است که آیا با توجّه

به اینکه غافل از مسئله مالیات بودم، در محاسبه خمس امسال میتوانم مالیّات سال های گذشته را از سرمایه استثنا کنم؟

میتوانید قبل از سررسید سال خمسی، بدهی سال های قبل را از درآمد امسال پرداخت کنید، امّا کسر و استثنای آن در صورتی ممکن است که بدهی مربوط به همان سال باشد.

بدهی و مال قرضی

مکلف می تواند تا پنج روز بعد از سال خمسی بدهی های مربوط به مئونه و همچنین هزینه های بدون جایگزین سال جاری و سال های قبل را که مربوط به شغل، مانند اجرت کارگر، قبوض آب و.. . است، از درآمد سال جاری بپردازد.

همچنین میت واند بدهی های مربوط به مئونه را که مربوط به سال جاری است و بعد از حصول اوّلین درآمد سال ایجاد شده است را _ بدون پرداخت _ از درآمد سال کسر کند، امّا بدهی (بابت قرض یا خرید نسیه مئونه زندگی) که قبل از حصول اوّلین درآمد سال جدید به وجود آمده، بنا بر احتیاط واجب قابل کسر و استثنا از درآمد نیست.

و نیز میتواند مبالغی را که متعلّق خمس نبوده است _ مانند هدیه، ارث، پول مخمّس _ و پس از حصول اوّلین درآمد سال در مصارف فوق مصرف کرده است، از درآمد سال کسر کند.

نکته: پرداخت بابت مئونه های زندگی و بدهی های آن تا پنج روز پس از سررسید سال خمسی جایز است. اگر بدهی مئونه ی کسب و کار تا پایان سال پرداخت نشود، فقط در صورتی قابل کسر و استثنا از درآمد می باشد که آن بدهی مربوط به تحصیل همان درآمد باشد ؛ بنابراین اگر بدهی مثلاً مربوط به تجارت است ولی درآمد سال مربوط به حقوق کارمندی است، این بدهی از درآمد سال کارمندی قابل کسر و استثنا نیست.

نکته: البتّه اگر مکلّفی اندکی بعد از سال خمسی بخواهد بدهی خود را از منافع همان سال بپردازد، به مقداری که عرفاً صرف در هزینه سال محسوب شود، مقدار بدهی از باقیمانده درآمد آن سال استثنا می شود و در غیر این صورت، تمام درآمد باقیمانده که مصرف نشده خمس دارد.

بدهی بابت مئونه زندگی

151. بابت تهیّه مئونه زندگی مبلغی پول بدهکارم ؛ اگر سر سال برسد و طلبکار پول خود را مطالبه نکند و اتفاقاً تمام مبلغ یا مقداری از آن را از درآمد جدید داشته باشم، آیا بدهی از این درآمد استثنا می شود؟

اگر هزینه در مئونه مربوط به بعد از حصول اوّلین درآمد سال جاری باشد، از درآمد کسر می شود.

152. آیا کسی که برای مئونه ی زندگی بدهکار است، با توجّه به اینکه چند سال برای پرداخت قرضش فرصت دارد، می تواند از درآمد سال به همان مقدار کسر کند؟

اگر بدهی مربوط به سال جاری باشد و بعد از حصول اوّلین درآمد ایجاد شده باشد، میتواند _ بدون پرداخت _ از درآمد سال کسر کند و اگر مربوط به سال های قبل باشد، در صورتی که تا پنج روز بعد از سررسید سال خمسی پرداخت کند، خمس تعلّق

نمی گیرد.

153. اگر مبلغ چکی که برای مخارج متعارف زندگی صادر کرده ایم، روز سررسید سال خمسی وصول شود، آیا جزو مئونه ی همان سال محسوب می شود و خمس ندارد؟

خمس ندارد.

154. من مالک مالی هستم که مقداری از آن نقد و مقدار دیگر به صورت قرض الحسنه نزد بعضی از افراد است و از طرفی به علّت خرید زمین مسکونی در سال قبل مقروض هستم و باید یکی از چکهای آن را چند ماه دیگر بپردازم ؛ آیا جایز است بدهی زمین را از مبلغ مذکور (نقد و قرض الحسنه) کم کنم و خمس باقیمانده را بپردازم؟

اگر زمین را در سال جاری و بعد از حصول اوّلین درآمد خریده اید، میتوانید معادل بدهی را از درآمد سال کسر کنید و اگر قبل از سال خمسی جاری خریده اید، در صورتی میتوانید از درآمد سال جاری محاسبه کنید که تا پنج روز بعد از سررسید سال خمسی، بدهی را پرداخت کنید وگرنه از درآمد کسر نمی شود.

155. هنگام ثبت نام فرزندم بابت پرداخت شهریه ی او، مهلت گرفته و مبلغ را طی دو فقره چک پرداخت کرده ام ؛ آیا موقع سررسید سال مالی، این مبلغ جزو بدهی منظور می شود یا پرداخت آن را باید از محلّ درآمد سال بعد تأمین کرد؟

به میزانی که بعد از حصول اوّلین درآمد سال به فرزندتان خدمات آموزشی ارائه شده کسر می شود و در مابقی میتوانید تا حدّاکثر پنج روز بعد از سررسید سال خمسی از درآمد پرداخت کنید ؛ در غیر این صورت از درآمد کسر نمی شود.

کارمندان دارای بدهی نقدی و قسطی

156. آیا بر کارمندانی که گاهی مقداری مال از مخارج سالانه آنها زیاد می آید، با توجّه به اینکه بدهی های نقدی و قسطی دارند، خمس واجب است؟

اگر بدهی بر اثر قرض برای مخارج همان سال یا خرید بعضی از مایحتاج سال به صورت نسیه باشد و هزینه بعد از حصول اوّلین درآمد سال انجام شده است، مقدار بدهی از باقیمانده ی درآمد سال استثنا می شود.

بدهی بابت مئونه کسب و کار

هزینه های پرداختی کسب و کار، از درآمد قابل کسر و استثنا است ؛ حتّی هزینه هایی که موعد پرداخت آن نرسیده ولی بر ذمّه ی مکلّف است نیز قابل کسر از درآمد است.

157. پول قبض آب و برق مغازه و همچنین پول کارگر نسبت به میزان کارشان و بدهی هایی مانند اینها را می شود از درآمد آخر سال کم کرد؟

بدهی بابت مئونه کسب درآمد را میتوان از درآمد همان سال کسر کرد.

158. آیا پرداخت خمس برای کسی که مبلغی طلب دارد و به همان میزان بدهکار است ولی قصد دارد مبلغ طلب را به بدهی اختصاص دهد، واجب است؟

اگر طلب بابت اجرت و حقوق _ که هنوز دریافت نکرده است _ باشد، خمس ندارد، و اگر بابت قرض دادن درآمد است، چند صورت دارد:

الف. اگر معادل آن را برای کسب درآمد همان سال یا مئونه زندگی _ که بعد از اوّلین درآمد ایجاد شده است _ بدهکار باشد، می تواند از درآمد سال کسر کند.

ب. اگر بدهی بابت مئونه ی زندگی یا کسب درآمد سالهای قبل باشد، در صورتی که قبل از سررسید سال خمسی طلب را دریافت کند، میتواند بدهی را از درآمد سال پرداخت کند، در غیر این صورت از درآمد کسر نمی شود.

وام و قرض دریافتی موجود

159. در حالی که پایان سال خمسی ام رسیده، مبلغ بیست میلیون قرضی از دیگران در حساب بانکی ام موجود است و زمان پس دادن قرض یا اقساط آن نرسیده و از طرفی هنوز نتوانستم آن را خرج کنم ؛ آیا به این مبلغ خمس تعلق می گیرد؟

خمس ندارد.

160. چند سال پیش، از بانک وام گرفته و آن را به مدّت یک سال به حساب بانکی ام واریز کردم و بدون آنکه موفّق به استفاده از آن وام شوم، هر ماه قسط آن را میپردازم ؛ آیا به این وام، خمس تعلق می گیرد؟

اگر مقدار موجود بیش از مقدار باقیمانده اقساط باشد، پرداخت خمس مقدار زائد واجب است.

اقساط وام طولانی مدّت

161. بنده جهت مصارف زندگی، وام گرفتم و آن را در مئونه ام هزینه کردم ؛ آیا به اقساط پرداختی اش خمس تعلق می گیرد؟

با توجّه به اینکه وام در مئونه مصرف شده است، خمس ندارد.

162. اگر وامی دریافت کنیم و قسط هایش سالهای متمادی طول بکشد، آیا قسط های پرداخت شده در هر سال خمس دارد؟

اگر وام برای مئونه ی زندگی مصرف شده باشد، اقساط پرداختی متعلّق خمس نیست، امّا اگر وام یا مقداری از آن مصرف نشده و موجود باشد، در صورتی که مقدار موجود از وام بیش از مقدار اقساط باقیمانده باشد، خمس مقدار مازاد واجب است.

163 اینجانب مبالغی به خاطر ساختمان منزل بدهکار هستم و این بدهکاری تا دوازده سال طول خواهد کشید ؛ خواهشمندم مرا در رابطه با موضوع خمس راهنمایی فرمایید که آیا این بدهی از درآمد سال استثنا می شود؟

به طور کلّی اگر بدهی ناشی از مئونه ی مصرف شده _ مانند ساخت خانه ی مسکونی _ باشد، پرداخت آن از درآمد سال _ حتّی سالهای بعد _ اشکال ندارد و متعلق خمس نیست، امّا استثنا و کسر از درآمد، فقط از درآمد سال مصرف، در صورتی که بعد از حصول اوّلین درآمد مصرف شده باشد، جایز است.

164. کسانی که قرض دارند آیا پرداخت خمس بر آنها واجب است؟

مجرّد مقروض بودن مانع از تعلق خمس نیست.

165. من از بانک مقداری وام گرفتم که وقت پرداخت آن بعد از تاریخ سال خمسی ام فرامی رسد و میترسم که اگر آن مبلغ را امسال نپردازم، سال آینده قادر به اداء آن نباشم ؛ تکلیف من هنگام رسیدن سال خمسی ام در رابطه با پرداخت خمس چیست؟

پرداخت اقساط _ حتّی قسط های آینده _ اشکال ندارد، امّا اگر وام مصرف نشده یا سرمایه شده است، باید خمس آنها محاسبه و پرداخت شود.

خمس پول امانتی

166. اگر پول شخصی به عنوان امانت نزد ما باشد، به آن خمس تعلق می گیرد؟

خمس آن بر عهده شما نیست.

قرض در ازای اجاره

167. شخصی مالک ساختمان دوطبقه ای است و خودش در طبقه ی بالا سکونت دارد و طبقه ی پایین را به شخص دیگری داده است و مبلغی از او قرض گرفته بدون اینکه اجاره ای بگیرد ؛ آیا به این مبلغ خمس تعلق می گیرد؟

خمس تعلق نمی گیرد ؛ و توجّه داشته باشید که اجاره به صورت مذکور صحیح نیست.

168. ملکی را در ازای ماهانه یک میلیون تومان به اجاره داده ام، در ضمن از مستأجر مبلغ صد میلیون قرض گرفته ام ؛ آیا به این مبلغ خمس تعلق می گیرد؟

خمس تعلق نمی گیرد.

169. آیا پولی که مستأجر ناچار است برای اجاره ی خانه به موجر، قرض (رهن) دهد خمس دارد؟

اگر مستأجر توان پرداخت اجاره ی کامل را ندارد یا موجر نمی پذیرد، خمس تعلق نمی گیرد و حکم مئونه را دارد.

اموال مخمّس

درآمدی که یک بار خمس آن داده شد، مجدّداً خمس به آن تعلّق نمی گیرد.

کسر مقدار مخمّس از موجودی سال

170. شخصی که حقوق بگیر است پس از پرداخت خمس، 100 هزار تومان خمس داده شده برایش باقیمانده است ؛ در پایان سال بعد 50 هزار تومان درآمد بر آن اضافه شده است ؛ آیا در سال جدید باید خمس 50 هزار تومان را بپردازد یا 150 هزار تومان؟

اگر 100 هزار تومان مذکور در طول سال مصرف نشده باشد یا پس از حصول اوّلین درآمد سال در مئونه مصرف شده باشد، فقط خمس 50 هزار تومان واجب است.

171. روش محاسبه ی خمس اینجانب تاکنون به صورت زیر بوده است: ابتدای سال خمسی را اوّلین درآمد مشخّص نمودم، سپس هر سال آنچه موجودی ریالی و خوراکی و... مصرف نشده بود محاسبه و با موجودی سال گذشته مقایسه مینمودم و آنچه اضافه شده بود خمس آن را پرداخت می نموده ام ؛ آیا این روش صحیح بوده است یا نه؟

روش مذکور در صورتی که قبل از حصول اوّلین درآمد سال جدید موجودی های گذشته مصرف شده باشد، بنا بر احتیاط واجب صحیح نیست و تمام موجودی محاسبه می شود، ولی اگر بعد از حصول اوّلین درآمد سال جدید از موجودی مخمّس سال گذشته مصرف کنید، در پایان سال به همان میزان از درآمد کسر و استثنا می شود.

کسر مال غیر متعلّق خمس از محاسبه خمس سرمایه

172. آیا مال غیر متعلّق خمس که به سرمایه اضافه شده است، در پایان سال از سرمایه کسر می شود؟

بله، همراه با تورّم آن کسر می شود.

ابزار کسب مخمّس

ابزار کسبی که خمس آن داده شده است تا زمانی که فروخته نشود، خمس به آن تعلّق نمی گیرد و در صورت فروش، قیمت آن _ پس از کسر قیمت مخمّس و تورّم آن _ جزو درآمد سال فروش است.

173. بنده خمس ابزار کسب خویش را در سال اوّل پرداخت کردم ؛ آیا به تورّم و یا ارزش افزوده آن در سالهای بعد خمس تعلّق می گیرد؟

تا زمانی که فروخته نشود، خمس به آن تعلّق نمی گیرد و در صورت فروش، قیمت آن _ پس از کسر قیمت مخمّس و تورّم آن _ جزو درآمد سال فروش است.

174. اینجانب ابزار کسب مخمّس خود را به بیش از قیمت خریدش فروختم، محاسبه خمس آن چگونه است؟

پس از کسر قیمت مخمّس و تورّم آن، جزو درآمد سال فروش است که اگر تا پایان سال خمسی در مئونه مصرف نشود، خمس

دارد.

سرمایه در گردش مخمّس

در سررسید هر سال خمسی سرمایه ی در گردش _ مال التّجاره _ محاسبه و پس از کسر سرمایه ی مخمّس و تورّم آن، در صورتی که خریدار داشته باشد باید خمس ارزش افزوده پرداخت شود.

175. روش قیمت گذاری و محاسبه ی خمس اجناس موجود در مغازه که در سال گذشته خمس آن پرداخت شده چگونه است؟

ارزش اجناس موجود در مغازه _ در صورت مشقت، ارزش تخمینی _ را در سررسید سال خمسی محاسبه کنید و خمس مقدار مازاد بر مجموع ارزش سال قبل و تورّم آن را پرداخت کنید.

176. من صاحب مغازه ای هستم که هر سال پول نقد و جنس های خود را محاسبه می کنم و چون بعضی از کالاها تا آخر سال خمسی فروخته نمی شود، آیا پرداخت خمس آن در آخر سال و قبل از فروش واجب است یا اینکه باید بعد از فروش، خمس آنها پرداخت شود؟ اگر خمس کالا را بدهم و سپس آن را بفروشم، چگونه باید در سال آینده محاسبه کنم؟ و اگر آن را به فروش نرسانم و قیمت آن تغییر کند، چه حکمی دارد؟

فروش و عدم فروش در تعلق خمس تأثیر ندارد، در هر حال باید در سررسید سال خمسی اجناس را به قیمتی که خریدار دارد و قابل فروش است محاسبه و خمس آن را بپردازید و در صورت فروش در سال بعد، سود حاصل از آن در سررسید سال خمسی در صورتی که بیش از تورّم باشد، متعلق خمس است.

177. کاسبی هستم که نزدیک یک سال و سه ماه هست که کسبم را شروع کرده ام ؛ چندین سؤال پیرامون مسئله ی خمس داشتم:

الف. آیا به جنسی که یک سال است خریداری نموده و در انبار مانده و فروش نرفته است و به قولی بنجل شده و باید حتّی زیر قیمتِ خرید رد شود و در واقع ضرر کاسب محسوب می شود هم خمس تعلق می گیرد؟

ب. آیا اگر امروز جنسی را خریداری نموده و فردا سال خمسی من باشد، به این جنس خمس تعلق می گیرد یا باید یک سال بگذرد؟

ج. اگر جنس را نسیه خریده باشم و هنوز پول آن را پرداخت نکرده ام، خمس دارد؟

د. اگر اصل سرمایه ده میلیون باشد و پول آن هدیه باشد یا خمس آن را پرداخت کرده باشم و در گردش باشد، باز هم به اجناسی که سر سال خمسی باقی میماند، خمس تعلق می گیرد؟

الف و ب. اگر از حقوق یا درآمد خریده باشید، به قیمتی که در سررسید سال خمسی خریدار دارد، متعلق خمس است.

ج. رشد قیمت آن در سررسید سال خمسی متعلق خمس است.

د. اگر مقدار رشد ارزش و قیمت آن بیش از تورّم نباشد، خمس ندارد.

اختلاط درآمد متعلّق خمس و مال غیر متعلّق خمس

اگر مال متعلّق خمس از درآمد سال با غیر متعلّق خمس در یک حساب باشد، تا زمانی که مال متعلّق خمس در آن موجود است، هر برداشتی که برای صرف در مئونه از حساب انجام می شود _ با نیّت یا بدون نیّت _ از مال متعلّق خمس کسر می شود و مال غیر متعلّق خمس محفوظ می ماند.

178. یارانه من به حسابی واریز می شود که حقوقم واریز می شود ؛ آیا هنگام برداشت باید تعیین کنم از کدام پول برداشت می کنم؟ موارد قبلی که بدون نیّت از حساب برداشت کرده ام، چگونه محاسبه می شود؟

نیاز به نیّت نیست ؛ تا زمانی که حقوق در حساب وجود دارد، هر مقدار برای صرف در مئونه برداشت کنید، از حقوق کسر می شود و یارانه محفوظ می ماند.

179. اگر در حساب پس انداز قرض الحسنه مثلاً صد میلیون تومان مبلغ مخمّس داشته باشیم و پس از آن پنجاه میلیون تومان غیر مخمّس هم بر مبلغ قبلی بیفزاییم، در صورتی که در طول سال مقداری از آن پول برداشت کنیم، آیا در پایان سال خمسی لازم است تا خمس مجموع را محاسبه کنیم یا اینکه تنها لازم است خمس مقدار اضافه را که باقیمانده است پرداخت نماییم؟

در پایان سال، اگر موجودی حساب بیش از صد میلیون تومان باشد، خمس مقدار مازاد را بپردازید.

180. پس از پرداخت خمس در فروردین امسال مبلغ پنج میلیون و پانصد هزار تومان در حساب اینجانب باقی ماند ؛ به مرور حقوق ماه های بعد هم اضافه شده به طوری که پول خمس داده شده و نشده با هم مخلوط شده است ؛ وظیفه ی من در هنگام هزینه کردن این پولها چیست؟

به مقداری که هنگام دریافت اوّلین حقوق امسال در حساب موجود بود، از موجودی پایان سال کسر و خمس باقیمانده را بپردازید.

181. مالی متشکل از هدیه ی عروسی، وام ازدواج و حقوق است ؛ اگر از کلّ پول به اندازه ی وام و هدیه مانده باشد، آیا به آن خمس تعلّق می گیرد؟

اگر در امور متعارف زندگی مصرف شده و اقساط وام را از درآمد نپرداخته باشد، خمس ندارد.

182. بنده در بانک مقداری پول داشته ام که خمس آن را هم سر سال پرداخت نموده ام، امّا در طی سال مالی بعد، چندین بار به این پول افزوده و یا از آن برداشت کرده ام ؛ اکنون که سال خمسی پایان یافته خمس این پول را چگونه باید محاسبه نمایم؟ آیا با توجّه به اینکه پول تا حدودی گردش داشته است به تمام آن خمس تعلّق می گیرد و یا اینکه تنها در صورتی که موجودی فعلی بیش از سال گذشته باشد به اضافه آن خمس تعلّق می گیرد؟

اگر مبالغ اضافه شده حقوق و درآمد بوده است، به مقداری که هنگام دریافت اوّلین حقوق سال مالی جدید در حساب موجود بوده، از موجودی پایان سال کسر و خمس باقیمانده را بپردازید.

جبران خسارات سرمایه

در سررسید سال خمسی خسارات وارده بر سرمایه _ استهلاک و افت قیمت ابزار و حادثه _ از درآمد کسر می شود .

در این مورد _ بر خلاف مئونه _ تفاوت نمی کند خسارت قبل از حصول اوّلین درآمد بر سرمایه وارد شده باشد یا بعد از آن.

183. اینجانب تولیدکننده هستم ؛ در ضمن سال خمسی مقداری از ابزار کارم خسارت دید و از چرخه ی تولید خارج شد و مقداری نیز دچار افت قیمت شد ؛ آیا میتوانم معادل آن را از درآمد پایان سال کسر کنم؟ اگر در این مدّت مقداری از سرمایه را به دلیل سرقت یا حادثه مانند آتش سوزی از دست دهم، چطور؟

تمام موارد مذکور از درآمد سال کسر می شود و پس از آن خمس محاسبه می شود.

184 سال قبل خمس اموالم را محاسبه و سال خمسی تعیین کردم ؛ در آن زمان 98 رأس گوسفند و مقداری پول نقد داشتم. گوسفندان من بر اثر فروش تدریجی کم شده ولی پول نقدم زیاد شده است. در حال حاضر 60 رأس گوسفند و مقداری پول نقد دارم ؛ آیا پرداخت خمس این پول بر من واجب است یا فقط خمس مقدار زیادی آن را بدهم؟

اگر مجموع قیمت گوسفندهای موجود و اموال نقدی بیشتر از مجموع قیمت 98 رأس گوسفند و پول نقدی و تورّم آن باشد مقدار زائد خمس دارد.

هدیه (هبه)

به طور کلی هر ملک یا کالا یا پول پرداختی به مکلّف که در صورت عدم پرداخت، مکلف استحقاق مطالبه ی آن را ندارد، پرداخت خمس آن واجب نیست ؛ مانند هدیه، حقوق بنیاد ایثارگران به جانبازان و آزادگان و خانواده ی معظم شهدا، یارانه، جایزه های بانکی، کمک هزینه ؛ هر چند احتیاط مستحب آن است که اگر از مخارج سال زیاد بیاید، خمس آن پرداخت شود.

افزایش قیمت اموال موهوب

اجناس اهدائی که به قصد تجارت نگهداری نشده است چنانچه فروخته شود، پرداخت خمس آن واجب نیست ؛ هر چند افزایش قیمت داشته باشد.

چنانچه هدیه را سرمایه ی در معرض فروش قرار دهد، قیمت فروش آن _ پس از کسر ارزش اوّلیّه و تورّم آن _ بنا بر احتیاط واجب درآمد سال فروش محسوب می شود که اگر تا سر سال در مئونه مصرف نشود خمس آن باید پرداخت شود.

حقّ همسر از حقوق کارمندی و پرداخت آن به وی

185. بنده بعد از بازنشسته شدن هر ماه حقوقی را دریافت می کنم و هر چند مدّت یک بار مبلغی را به عنوان حقّ همسر دریافت و به او پرداخت می کنم و او آن را در بانک نگه میدارد ؛ آیا به این پول خمس تعلّق می گیرد؟

خمس ندارد.

شیربها

186. آیا شیربهایی که از داماد دریافت می شود، خمس دارد؟

خمس ندارد.

عیدی و پاداش

پرداخت خمس عیدی و پاداش واجب نیست.

187. آیا عیدی و پاداش کارمندان خمس دارد؟

پرداخت خمس آن واجب نیست.

188. اینجانب از آزادگان هستم ؛ با عنایت به احتساب دو برابر مدّت اسارت به عنوان سابقه ی خدمت، اینک بازنشسته شده ام ؛ خواهشمند است با توجّه به مراتب فوق الذّکر بفرمایید به پاداش پایان خدمتم خمس چگونه تعلق می گیرد؟

پرداخت خمس آن واجب نیست.

سنوات

189 آیا حقّ سنوات خمس دارد؟ در صورت تعلق خمس در صورتی که از مخارج سال زیاد بیاید سر سال خمسی باید پرداخت گردد یا خمس آن به محض وصول لازم است؟

حقّ سنوات که بر اساس قرارداد یا قانون کار از طرف کارفرما، در قبال کار کردن به کارگر داده می شود، درآمد محسوب شده و چنانچه پس از دریافت تا سر سال خمسی صرف در مئونه نشود، متعلق خمس است.

کمک معیشت

190. گاهی دولت به عنوان کمک معیشت، کالا _ رایگان یا نیم بها _ به کارمندان اختصاص میدهد ؛ در صورتی که تا پایان سال تمام یا بعضی از آن مصرف نشود، متعلق خمس است؟

کالایی که رایگان دریافت می کنید، در هر صورت متعلق خمس نیست، امّا کالایی که نیم بها دریافت می کنید، اگر در پایان سال خمسی بیش از نصف آن باقیمانده باشد، مقدار مازاد بر نصف متعلق خمس است.

حقوق جانبازان، آزادگان و خانواده ی شهدا

191. آیا به حقوق جانبازی خمس تعلق می گیرد؟ آنچه به همسر آنان پرداخت می شود، چه حکمی دارد؟

پرداخت خمس حقوق جانبازی واجب نیست و حقوقی که جهت پرستاری به همسر ایشان میدهند اگر در قبال کار پرستاری باشد (که اگر پرستاری نکند نمیدهند) چنانچه از مخارج سال، اضافه آید خمس دارد و در غیر این صورت خمس ندارد.

192. دولت مدّت مرخّصی دوران اسارت آزادگان را محاسبه کرده و پول آن را داده است ؛ آیا این وجوه درآمد محسوب شده و خمس به آن تعلق می گیرد یا نه؟

خمس تعلق نمی گیرد.

193. آیا به حقوقی که دولت به پدر و مادر آزادگان پرداخت کرده و پس انداز شده است، خمس تعلق می گیرد؟

پراخت خمس آن واجب نیست.

194. آیا به مبالغی که بنیاد شهید به خانواده ی شهدا میپردازد، خمس تعلق می گیرد؟

پراخت خمس آن واجب نیست.

خمس سرمایه فرزندان شاهد

195. حقوقی که بنیاد شهید به فرزندان شهدا پرداخت می کند، متعلق خمس است؟ سودی که از پس انداز آن به دست می آید، چطور؟

حقوق دریافتی خمس ندارد، امّا سود حاصل از آن متعلق خمس است و در سررسید سال خمسی خمس باقیمانده ی آن اگر بیش از مقدار تورّم اصل آن باشد باید پرداخت شود.

96 اموال شهدای معظم که به فرزندان آنان به ارث رسیده است و از درآمد حاصل از آن برای امرار معاش فرزندان مصرف می شود، متعلق خمس است؟

به طور کلّی ارث خمس ندارد، امّا سود حاصل از آن، درآمد بین سال محسوب می شود.

کارانه

197 در ادارات مبالغی تحت عنوان کارانه بنا به نظر مسئول، بعضاً آخر هر سال کاری پرداخت می گردد ؛ آیا شامل خمس می شوند یا نه؟

اگر جزو حقوق باشد، خمس دارد و اگر هدیه باشد، خمس ندارد.

198. آیا به تمام مواردی که در فیش حقوقی وجود دارد، خمس تعلق می گیرد؟

اگر از مواردی باشد که شخص طبق قرارداد، استحقاق دریافت آن را دارد به طوری که اگر داده نشود، میتواند آن را مطالبه کند، در

صورتی که از مخارج سال اضافه بیاید به آن خمس تعلّق می گیرد و اگر از مواردی باشد که بدون استحقاق داده می شود، پرداخت خمس آن واجب نیست.

جایزه ی بانکی

199. آیا به جایزه هایی که توسّط بانکها و صندوقهای قرض الحسنه به افراد پرداخت می شود خمس تعلّق می گیرد؟

خمس تعلّق نمی گیرد.

هبه پول برای خرجی خانه

200. من زنی خانه دارم که همسرم برای خرجی خود و بچّه ها و خانه پول در اختیارم قرار میدهد ؛ در واقع پول را به من میبخشد ؛ چون هیچ وقت در رابطه با نحوه ی خرج آن یا زیادی و کسری آن سؤالی نمی کند ؛ حال لباسهایی که با این پول خریداری می شود و یا وسایلی که برای منزل تهیّه می گردد (البتّه مورد نیاز و در حدّ شأن است) اگر مدّتی بر آن بگذرد و استفاده نشود، مسئله خمس آن چگونه است؟ آیا من هم باید سال خمسی جداگانه برای خود داشته باشم؟

در فرض سؤال که مبالغ مذکور صرف در مخارج مورد نیاز زندگی شده در هر صورت خمس ندارد ؛ هر چند به شما هدیه نشده باشد.

کمک هزینه تحصیلی

201. آیا کمک هزینه دانشجویان یا شهریّه ی طلاب مشمول خمس است؟ همچنین اگر دانشجویی بورسیه شود و مبالغی به عنوان حقوق به ایشان پرداخت شود، خمس دارد؟

کمک هزینه تحصیلی دانشجویان و یا شهریّه ای که به طلاب پرداخت می شود خمس ندارد ولی دریافتی کسانی که بورسیه می شوند و در دوران دانشجویی حقوق می گیرند، متعلّق خمس است.

202. بسیاری از دانشجویان برای حلّ مشکلات غیر قابل پیش بینی خود در هزینه های زندگی صرفه جویی می کنند و در نتیجه مبلغ قابل توجّه از کمک هزینه تحصیلی که به آنها پرداخت می گردد، جمع می شود ؛ سؤال این است که با توجّه به اینکه این مبلغ از طریق صرفه جویی در پولی که وزارت آموزش عالی به آنها میپردازد جمع می شود، آیا به آن خمس تعلّق می گیرد؟

خمس تعلّق نمی گیرد.

نفقه

نفقه ای که زن از شوهر، فرزند از پدر و والدین از فرزند می گیرند، متعلّق خمس نیست.

اگر شوهری برای نفقه ی زن، مقداری را معیّن نکند و بگوید هر چه می خواهی خودت بردار، اگر زن بخشی از پول را به تدریج برداشته و برای روز مبادا کنار بگذارد، آیا با فرارسیدن سال خمسی به آن خمس تعلّق می گیرد یا خیر؟

اگر منظور شوهر این است که زن برای خودش بردارد، خمس ندارد.

203. مادری هستم که خرج زندگی من را بچّه هایم می دهند و سر سال خمسی، مقداری زیاد می آید ؛ آیا به من خمس تعلّق می گیرد؟

خمس تعلّق نمی گیرد.

204. آیا نفقه ای که شخص از پدر یا مادر دریافت می کند متعلّق خمس است؟ در صورتی که نفقه دهنده خمس اموال خود را نپردازد آیا بر نفقه گیرنده پرداخت خمس آنچه که از او می گیرد واجب است؟

نفقه در هر صورت متعلّق خمس نیست.

[ارث](#)

ارث و پول فروش آن خمس ندارد، هر چند قیمت آن افزایش یافته باشد، مگر اینکه آن را سرمایه (در معرض فروش) قرار دهد که در این صورت بنا بر احتیاط واجب ارزش افزوده ی آن پس از فروش و پس از کسر مقدار تورّم، از درآمد سال حساب می شود که در صورت عدم صرف در مئونه، خمس آن باید داده شود.

205 سود حاصل از ارثی که به کودک می رسد در صورتی که در بین سال در مئونه ی او مصرف نشود، خمس به آن تعلّق می گیرد و ولیّ شرعی او میتواند آن را بپردازد و اگر نپرداخت، بر خود طفل، بعد از بلوغ واجب است خمس آن را بدهد.
206. تعدادی سکه نقره به من ارث رسیده ؛ آیا به این سکه ها خمس یا زکات تعلق می گیرد؟

مالی که به ارث می رسد خمس ندارد و سکه های مذکور که معامله با آن رایج نیست، زکات هم ندارند.

افزایش قیمت اموال موروث

207. باغ پدری از طریق ارث به پسرش منتقل شده است ؛ هنگام انتقال به او قیمت زیادی نداشت، ولی در حال حاضر قیمت آن افزایش یافته است ؛ آیا به مقدار افزایش قیمت، خمس تعلق می گیرد؟

ارث و همچنین پولِ فروش آن خمس ندارد، هر چند قیمت آن افزایش یافته باشد ؛ مگر اینکه نگهداری آن به قصد تجارت و زیاد شدن قیمت باشد که در این صورت افزایش قیمت پس از فروش و کسر مقدار تورّم بنا بر احتیاط واجب جزو درآمد سال فروش است که اگر تا سر سال در مئونه مصرف نشود خمس آن باید پرداخت شود.

مهریه

208. آیا به مهریّه ای که زن دریافت می کند، خمس تعلّق می گیرد؟

به طور کلّی مهریّه متعلّق خمس نیست.

209. مهریّه من چهارده سکه ی طلا بود که دریافت کرده و نگه داشته ام ؛ آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟

مهریّه خمس ندارد، لکن اگر به قصد کسب سود و رشد قیمت نگه داشته باشید، افزایش قیمت آن پس از فروش و کسر تورّم، بنا بر احتیاط متعلّق خمس است که اگر تا پایان سال خمسی در مئونه مصرف نشود، خمس دارد.

210. مهریّه ی من مقداری پول بود که پس از دریافت در بانک سرمایه گذاری کردم و سود دریافت می کنم ؛ آیا به آن خمس تعلّق می گیرد؟

اصل مهریّه خمس ندارد، امّا سودهای حاصل از آن اگر بیش از مقدار تورّم اصل مبلغ باشد، متعلّق خمس است که اگر تا پایان سال خمسی در مئونه مصرف نشود، خمس دارد.

[وقف](#)

211. منافع و محصولات زمین و اموال موقوفه، از جهت خمس چه حکمی دارد؟

مال موقوفه برای موقوفٌ علیهم خمس ندارد حتّی اگر وقف خاص باشد ؛ ثمره و نمای آن هم خمس ندارد مگر مواردی که به نحو اکتساب باشد.

212. اجداد مادری من اموال خود را وقف کرده اند و به من یک پولی از این راه می رسد ؛ آیا باید خمس این پول را بدهم؟

مالی که از طریق وقف به موقوفٌ علیه می رسد مشمول وجوب خمس نیست ؛ گرچه احوط پرداخت خمسش است.

[دیه](#)

213. آیا به دیه خمس تعلّق می گیرد؟

دیه خمس ندارد.

14 در اثر تصادف مقداری دیه به من تعلّق گرفت، آن را در بانک قرار دادم و سود دریافت می کنم ؛ آیا به آن خمس تعلّق می گیرد؟

اصل دیه خمس ندارد، امّا سود حاصل از آن با کسر مقدار تورّم اصل مبلغ، متعلّق خمس است که اگر تا پایان سال خمسی در مئونه مصرف نشود، خمس دارد.

.

[بیمه](#)

مبالغ پرداخت شده به بیمه

215. آیا مبالغی که به شرکت بیمه جهت قرارداد بیمه ی عمر (نه سرمایه گذاری) ، بازنشستگی، بیمه ی حوادث، بیمه ی آتش سوزی، بیمه ی بدنه ی وسیله ی نقلیه و.. . میپردازیم خمس دارد؟

آنچه بیمه گذار به عنوان حقّ بیمه بتدریج یا یکجا به بیمه گر میپردازد، اگر از درآمد همان سالِ پرداخت باشد، جزو مئونه ی او است و خمس ندارد ؛ ولی مبالغ پرداختی بابت سرمایه گذاری اگر از محلّ درآمد باشد، باید در سررسید هر سال خمسی مقدار واریزشده محاسبه و خمس آن پرداخت شود.

پول دریافتی از بیمه

216. آیا به مالی که شرکت های بیمه بر اساس قرارداد برای جبران خسارت به بیمه شده پرداخت می کنند، خمس تعلق می گیرد؟

پولی که شرکتهای بیمه جهت جبران خسارت به بیمه گذار میپردازند ؛ مانند بیمه بدنه خودرو، آتش سوزی، محصولات کشاورزی، جزو درآمد کسب است.

217. آیا به پولی که بابت خسارت در تصادف دریافت می شود، خمس تعلّق می گیرد؟

اگر به کسی که طرف قرارداد بیمه نیست پرداخت شود، خمس تعلّق نمی گیرد.

218. نزدیک به پنج سال است که برای خود و فرزندان و همسرم بیمه ی عمر افتتاح کرده ام و ماهانه مبلغ مشخّصی را به حساب بیمه گر واریز می کنم که این مبلغ طیّ هر سال تغییر می کند تا پس از گذشت مثلاً سی سال، بیمه گر بابت هر یک از ما مبلغی را پرداخت خواهد کرد و در این قرارداد تا پنج سال حقّ برداشت و فسخ قرارداد را از خود سلب کرده ایم. آیا این پولی که ما هر ماه به حساب بیمه گر واریز می کنیم و در آنجا نوعی پس انداز برای ما محسوب می شود، متعلّق خمس است؟ محاسبه اش چگونه است؟ از آنجا که فرزندانم نابالغ هستند و این افتتاح حساب به عنوان هبه برای ایشان است، حکم چیست؟

مبالغ پرداختی به بیمه اگر بابت بیمه ی عمر (نه سرمایه گذاری) باشد جزو مئونه است و خمس ندارد ؛ همچنین پول پرداختی بیمه به همسر و فرزندان خمس ندارد ؛ امّا پول پرداختی به خودتان، درآمد سال وصول است و چنانچه تا سر سال خمسی آن سال بماند، خمس دارد ؛ امّا مبالغ پرداختی بابت سرمایه گذاری اگر از محلّ درآمد باشد، باید در سررسید هر سال خمسی مقدار واریزشده محاسبه و خمس آن پرداخت شود.

پول بیمه تکمیلی

219. فردی هزینه درمان خود را به بیمارستان پرداخت می کند و شرکت بیمه هشتاد درصد هزینه را طبق تعهّدی که دارد به ایشان عودت میدهد ؛ اگر سال خمسی او به پایان برسد آیا این پول خمس دارد؟

اگر هزینه درمان را از درآمد بین سال پرداخت کرده است، خمس دارد.

220. اداره ی بیمه مبلغی را بابت هزینه درمان _ که به بیمارستان پرداخت کرده ام _ به من بدهکار است که بزودی به من پرداخت می شود ؛ آیا به این مبلغ خمس تعلّق می گیرد؟

اگر از درآمد سال پرداخت کرده اید و در همان سال خمسی دریافت کنید، اگر تا پایان سال خمسی در مئونه مصرف نشود، خمس آن واجب است، و اگر بعد از سال خمسی دریافت کنید، باید فوراً پس از دریافت، خمس آن را بپردازید .

نکته: مبالغی که بابت درمان و مانند آن از درآمد پرداخت می شود و بعد مثلاً شرکت بیمه آن را برمی گرداند، درآمد جدید نیست بلکه کاهش دادن هزینه است و احکام خمس در آن جاری است.

بیمه بیکاری

221. بنده چند ماه است که از کارخانه بابت تعدیل نیرو اخراج شدم و از بیمه بیکاری ام ارتزاق می کنم ؛ اگر آخر سال از این مبالغ چیزی اضافه بیاید، مشمول خمس است؟

به پول بیمه بیکاری که بر اساس قرارداد بین کارفرما و اداره بیمه پرداخت می شود، خمس تعلّق نمی گیرد ؛ ولی اگر بر اساس قرارداد بین کارگر و اداره بیمه باشد یا کارگر در قرارداد شرط کرده باشد کارفرما حقّ بیمه بیکاری را بپردازد، متعلّق خمس است.

222. آیا هزینه طول درمان خمس ادارد؟) که هزینه پزشک به
استعلاج استراحت داده و بیمه پول استراحت را مثلاً روزی ب
یا دو ماه می پردازد(اداره ی بیمه این ماه پول را داده و ماه بعد سال خمسی من است ؛ آیا باید خمسش را بدهم؟

اگر پول های پرداخت شده بر اساس قرارداد بین گیرنده آن وجوه با بیمه باشد یا اگر کارفرما حقّ بیمه را پرداخته، پرداخت کارفرما بر اساس شرط بین گیرنده و او (کارفرما) باشد، در این صورت حکم درآمد را دارد وَالا حکم هدیه داشته و خمس آن واجب نیست.

محاسبه و پرداخت خمس

223. حقوق بازنشستگی پدرم بعد از فوتش به مادرم و خواهرم داده می شود ؛ آیا این وجوه خمس دارد؟

مستمرّی ماهانه که پس از فوت بیمه گذار به بازماندگان او پرداخت می شود، متعلّق خمس نیست.

محاسبه و پرداخت خمس

نکته 1: محاسبه خمس، وجوب مقدّمی دارد نه وجوب نفسی ؛ البتّه آثار این نوع وجوب در مسائل آتی آشکار می شود.

نکته 2: انسان می تواند در صورت آشنایی با مسائل خمس، خودش محاسبه خمس را انجام دهد و آن را به ولیّ امر خمس یا وکیلش بپردازد.

سال خمسی

کسی که درآمدی هر چند به مقدار کم داشته باشد، واجب است که سال خمسی داشته و درآمد سالانه ی خود را محاسبه کند تا اگر چیزی از درآمد تا پایان سال باقی بماند خمس آن را بپردازد.

224. یا تعیین سال خمسی بر جوانان مجرّدی که با پدر و مادر خود زندگی می کنند، واجب است؟

هر مکلّفی _ هر چند مجرّد باشد _ که درآمد دارد، واجب است در سررسید سال خمسی درآمدهای خود را محاسبه کند.

225. من زنی خانه دارم، همسرم سال خمسی دارد که در آن هنگام خمس اموال خود را میپردازد و من نیز گاهی درآمدی دارم ؛ آیا میتوانم برای خود سال خمسی جهت پرداخت خمس قرار دهم و ابتدای آن را زمان دستیابی به اوّلین سودی که خمس آن را نداده ام قرار دهم و در پایان سال، خمس باقیمانده را بعد از کم کردن مئونه بپردازم؟ آیا به آنچه در طول سال خرج زیارت، هدیه و مانند آن کرده ام، خمس تعلق می گیرد؟

بر شما واجب است که زمان دریافت اوّلین درآمد سال را ابتدای سال خمسی خود قرار دهید و پس از یک سال _ در همان تاریخ _ خمس مقداری از درآمد را که در مئونه _ مانند مواردی که در سؤال ذکر کرده اید _ صرف نشده است، بپردازید.

226. کسی که اطمینان دارد به اینکه چیزی از درآمد سالانه اش تا پایان سال باقی نمیماند بلکه تمامی درآمد و منفعت او در خلال سال خرج هزینه های زندگی او می شود، آیا واجب است برای خود سال خمسی تعیین کند؟

حساب سال خمسی و محاسبه درآمد سالانه واجب مستقلّی نیست بلکه راهی برای شناخت مقدار خمس است ؛ بنابراین اگر همه منفعت کسب را در مئونه صرف کند، محاسبه و پرداخت خمس لازم نیست.

227. با توجّه به اینکه خمس به مازاد بر مئونه تعلق می گیرد، در صورتی که مکلّف بداند که تا پایان سال خمسی، درآمدش صرف در مئونه نمی شود، آیا پرداخت خمس آن زودتر از پایان سال خمسی واجب است؟

پرداخت خمس قبل از پایان سال واجب نیست.

نحوه تعیین سال خمسی

228. تعیین سال خمسی چگونه است؟

تعیین سال خمسی اختیاری نیست بلکه بر اساس زمان حصول درآمد متفاوت است. کسانی که درآمدشان بتدریج _ مثلاً روزانه _ است، مانند کسبه و رانندگان تاکسی، زمان آغاز به کارشان، شروع سال خمسی آنان است و کسانی که در مقاطع زمانی _ مثل ماهانه _ درآمد کسب می کنند، زمان دریافت اوّلین درآمد، آغاز سال خمسی شان است و برای کشاورز و باغدار آغاز سال خمسی، زمانی است که بر محصول آنان صدق ربح کرده و ارزش مالی داشته باشد.

229. اینجانب به تازگی در یکی از نهادهای دولتی مشغول به کار شده ام. در اوّل آبان 83 برای گذراندن دوره ی آموزشی معرّفی شدیم و دوره ی آموزشی ما حدود پنج ماه بود. در مدّت این پنج ماه، حقوق آموزشی می گرفتیم. در فروردین ماه بود که حقوق من کامل شد. حال سؤال من این است که سال خمسی من از چه تاریخی شروع می شود ؛ از اوّلی که حقوق کامل دریافت کرده ام یا قبل از آن، از زمانی که حقوق آموزشی می گرفتم؟

اگر حقوق دوره ی آموزش به عنوان اجرت به شما داده شده است، از همان زمانی که اوّلین حقوق را دریافت کرده اید اوّل سال خمسی شما است، ولی اگر به شکل کمک و هدیه بوده است، خمس نداشته و اوّل سال خمسی شما زمانی است که اوّلین حقوق رسمی خود را دریافت کرده اید.

230. حقوق و اجرت کار مرا به صورت چکی پرداخت کرده اند ؛ حال آیا تاریخ گرفتن اوّلین چک را باید برای سال خمسی در نظر گرفت یا تاریخ نقد شدن آن را؟

تاریخ نقد شدن.

231. تاکنون سال خمسی برای خود تعیین نکرده ام ؛ تکلیف چیست؟ آیا قرار دادن سال خمسی از اوّلین حقوق دریافتی است؟

باید در اوّلین فرصت نزد وکیل مرجع تقلید، خمس اموالتان را بر اساس سال خمسی واقعی _ اگر زمان آن را میدانید _ محاسبه و پرداخت کنید ؛ و اگر زمان آن را نمیدانید، با مصالحه با وکیل مرجع تقلید، زمان محاسبه خمس، سررسید سال خمسی شما است و هر سال باید در آن تاریخ محاسبه ی خمس را انجام دهید.

232. آیا سال خمسی باید شمسی باشد یا قمری؟

سال خمسی را می توان قمری یا شمسی قرار داد و مکلّف در انتخاب آن آزاد است.

233. آیا می توانم حساب سال خمس را از میلادی به شمسی تغییر دهم؟ چگونه؟

تعداد روزهای سال میلادی با سال شمسی یکی است بنابراین همان روزی که بر اساس سال میلادی سال خمسی شما است، همان روز از سال شمسی هم سال خمسی شما است ؛ یعنی اگر مثلاً سال خمسی شما اوّل آوریل هر سال میلادی است، چون اوّل آوریل هر سال مصادف با دوازده فروردین است، سال خمسی شما به تاریخ شمسی دوازده فروردین هر سال خواهد بود و

شما می توانید دوازده فروردین را سر سال خمسی خود حساب کنید.

تقدیم و تأخیر سال خمسی

234. آیا تقدیم سال خمسی جایز است؟ یعنی آیا میتوانم یک یا دو ماه زودتر از هر سال خمس را محاسبه کنم؟

تقدیم سال خمسی به اینکه زودتر از سررسید سال خمسی خمس را محاسبه کنید و همان زمان را سررسید جدید قراردهید، اشکال ندارد.

235. آیا جایز است امسال دو ماه دیرتر محاسبه خمس را انجام دهم؟

تأخیر در محاسبه خمس جایز نیست. اگر قصد دارید سررسید سال خمسی تان را تغییر دهید و بعد از سررسید فعلی قرار دهید، باید ابتدا در سررسید موجود، محاسبه ی خمس را انجام دهید سپس بعد از آن در تاریخ مورد نظر مجدّداً محاسبه ی خمس انجام دهید ؛ در این صورت، سررسید خمس شما به تاریخ جدید تبدیل می شود.

مبدأ سال خمسی جدید

در صورتی که پس از پایان سال خمسی و حصول اوّلین درآمد در سال جدید، فاصله ی زمانی واقع شود میتواند مبدأ سال خمسی جدید را از تاریخ حصول اوّلین درآمد قرار دهد .

کسی که سال خمسی نداشته است

236. فردی برای اوّلین بار میخواهد خمس اموالش را حساب کند، مایحتاج زندگی که نمیداند با چه مالی خریده، چه حکمی دارد؟ در صورتی که بداند آنها را با مالی که چند سال پس انداز شده، خریده است، حکم آن چیست؟

اگر بداند با درآمد پس اندازشده که سال خمسی بر آن گذشته است خریده است، باید خمس قیمت خرید همراه با تورّم آن را بپردازد و اگر نمی داند _ با توجّه به اینکه هر سال در سررسید سال خمسی محاسبه انجام نداده است و احتمال گذشت سال خمسی بر درآمدش وجود دارد _ مصالحه شود.

تعیین سال مالی مشترک زن و شوهر

237. آیا زن و شوهری که حقوق خود را به طور مشترک در امور منزل مصرف می کنند، میتوانند سال خمسی مشترک داشته باشند؟

اگر سررسید هر دو نفر در یک تاریخ باشد، اشکال ندارد ؛ و اگر زمان سررسید متفاوت باشد، می توانند با تقدیم سال خمسی، در یک زمان محاسبه کنند. نحوه ی تقدیم سال خمسی در مسائل قبل توضیح داده شد.

محاسبه خمس اموال میّت

238. اگر شخصی در اثنای سال خمسی از دنیا برود، تخمیس ربح بین سال با وجود داشتن صغار واجب است یا نه؟

اگر مکلف قبل از سررسید سال خمسی فوت کند، باید محاسبه خمس او تا زمان فوت انجام و خمس درآمد مازاد پرداخت شود و وجود وارث صغیر موجب عدم تعلق خمس نیست.

239. در خصوص فردی که در بین سال فوت کند، گفته شده سال او به پایان می رسد و باید خمس آنچه که از درآمد سال فوت صرف مئونه نشده پرداخت شود ؛ حال سؤال این است که آیا می توان هزینه کفن و دفن میّت را به مقداری که از اصل مال برداشت می شود هم جزو مئونه ی وی محسوب و کسر کنیم و خمس بقیّه ی مال را پرداخت کنیم ؛ خصوصاً در صورتی که هزینه کفن و دفن میّت مستوعب تمام ترکه باشد ؛ یا اینکه قبل از کفن و دفن، کلّ مال باید تخمیس شود؟

اگر برای تجهیز میّت از ترکه او هزینه شود، اداء خمس آنچه هزینه شده واجب نیست و فرقی میان صورت استیعاب و عدم استیعاب وجود ندارد.

خمس افراد نابالغ

240. آیا به اموال کودکان خمس تعلق می گیرد و در صورت تعلق چه کسی باید آن را پرداخت کند؟

کودکان نیز مثل سایر افراد اگر منافعی کسب کنند و در بین سال در مئونه آنان مصرف نشود، خمس به آن تعلق می گیرد. و ولیّ شرعی آنان میتواند آن را بپردازد و اگر نپرداخت، بر خود طفل بعد از بلوغ واجب است خمس آن را بدهد.

سود هدایای پیش از بلوغ

241. من دختری ده ساله هستم. شهریور سال 83 به سنّ تکلیف رسیده ام. از زمان بچّگی تاکنون هر چه عیدی گرفته ام یا دیگران به من بخشیده اند، توسّط پدر و مادرم در حساب بلندمدّت، پس انداز کرده و مقداری سود به آن تعلق گرفته است. حالا میخواستم بدانم شهریور امسال که یک سال از سنّ تکلیف من می گذرد، چگونه باید خمس مالم را حساب کنم؟

مبالغ هدیه خمس ندارد، امّا سود حاصل از آن در صورتی که در بین سال در مئونه مصرف نشده متعلق خمس است و باید بپردازید. همچنین سودهایی که پس از بلوغ به دست می آورید، چنانچه تا سررسید سال خمسی در مئونه مصرف نشود، پرداخت خمس آنها واجب است. (البتّه مقداری که بیش از تورّم بوده سود محسوب می شود.)

خمس مجنون

242. آیا به اموال مجنون خمس تعلق می گیرد؟

شخص مجنون اگر عایداتی دارد، در صورتی که در بین سال در مئونه ی او مصرف نشود متعلّق خمس است و قیّم شرعی او میتواند آن را بپردازد و اگر نپرداخت بر مجنون بعد از هوشیاری و سلامت واجب است که خود، خمس آن را بدهد و در صورت عدم هوشیاری تا زمان فوت، بایستی از ترکه ی او پرداخت شود.

243. آیا به اموال کسی که دچار آلزایمر _ فراموشی کامل _ شده است، خمس تعلق می گیرد؟

اگر آلزایمر به حدّی باشد که مانند مجنون، قوّه ی تشخیص و تمیز ندارد، حکم آن در سؤال قبل ذکر شد.

244. شخصی در حال صحّت، پولی به فرزندش میدهد که به عنوان خمس بپردازد ؛ هنگامی که فرزند می خواهد این پول را بدهد، مطلع می شود که پدر مشاعرش را از دست داده است ؛ آیا این مبلغ را میتوان به عنوان خمس، قبول نمود؟

بلی.

محاسبه خمس چند شغل

نکته: کسی که چند رشته کسب دارد، مثلاً اجاره ی ملک می گیرد و خرید و فروش و زراعت هم می کند ، چنانچه در هر رشته ی کسبی که دارد، سرمایه و دخل و خرج و حساب جداگانه دارد، باید در پایان سال خمسی منافع همان رشته را حساب کند و خمس آن را بدهد، و اگر در آن رشته ضرر کند، از رشته دیگر جبران نمی شود و اگر رشته های مختلف در دخل و خرج و حساب صندوق یکی باشند، باید همه را آخر سال یکجا حساب کند و اگر مازاد داشت، خمس آن را بدهد.

245. آیا بنده که چند شغل و منبع درآمد دارم میتوانم برای هر شغل سال خمسی جداگانه داشته باشم؟ اگر می توانم، آیا پرداخت خمس یک شغل از محلّ درآمد شغل دیگر که هنوز سال خمسی آن نرسیده است، جایز است؟

در صورتی که حساب سود و زیان و مخارج هر شغل جدا باشد، برای هر شغل سال خمسی اختصاصی قرار دهید و در این صورت جبران زیان و خسارت یک شغل از محلّ درآمد دیگری جایز نیست و نیز پرداخت خمس هر کدام باید از درآمد همان شغل باشد ؛ یعنی پرداخت خمس یک شغل از درآمد شغل دیگر کافی نیست، مگر آنکه به مقدار ربع (یک چهارم) پرداخت شود.

پرداخت خمس از درآمد سال بعد

246. فردی ملکی (خانه یا زمین) دارد که خمس به آن تعلق گرفته است ؛ آیا میتواند خمس آن را از درآمد سال بپردازد یا اینکه واجب است اوّل، خمس درآمد را بدهد و سپس خمس ملک را از سود مخمّس پرداخت کند؟

اگر بخواهد خمس آن را از درآمد سال بعد بپردازد، واجب است که خمس مبلغ پرداختی بابت خمس را نیز بپردازد.

247. آیا مبلغی را که بابت خمس سال قبل بدهکارم، میتوانم از درآمد امسال پرداخت کنم؟

به طور کلی خمس هر سال از درآمد همان سال پرداخت می شود، در صورتی که به هر دلیل بخواهید خمس سال قبل را از درآمد سال بعد بپردازید، باید در پایان سال خمسی، خمس مقداری را که بابت خمس سال قبل پرداخت کرده اید، نیز بپردازید یا ابتدا خمس درآمد جدید را بپردازید، سپس با درآمد خمس داده شده، خمس سال قبل را بپردازید.

عوض کردن مال مخمّس با غیر مخمّس

248. آیا می توان با نیّت، پولی را که هنوز سال خمسی آن نرسیده با پولی که خمس داده شده است، عوض کرد؟

نیاز به تعویض نیست ؛ در سررسید سال خمسی اگر مبلغ موجود بیش از مقدار مخمّس نباشد، خمس ندارد، هر چند مخمّس

مصرف شده و درآمد باقی مانده باشد.

اقسام شک

۱.
گاه شک در اصل صحّت محاسبه ی گذشته است که حکم به صحّت می شود.

۲.
گاه شک در پرداخت مال است که متعلّق خمس بوده، امّا اکنون شک دارد خمس آن داده شده یا خیر، خمس آن واجب است.

۳.
گاه شک بین مال مشمول خمسی مثل منفعت کسب با مال غیر مشمول خمسی مثل هدیه است که حکم به عدم وجوب خمس می شود.

۴.
گاه شک در این است که درآمد امسال است یا سال گذشته؟ که این خود دو فرض دارد:

اوّل: سر سال خمسی اش رسیده، نمیداند این درآمد امسال است که متعلّق خمس است یا درآمد سال گذشته است که خمس آن را محاسبه کرده است، بنا بر احتیاط با حاکم شرع مصالحه شود.

دوّم: سر سال خمسی اش نرسیده، نمیداند این درآمد امسال است که متعلّق خمس نیست یا درآمد سال گذشته است که خمس آن را نداده، جزو درآمد سال جدید محسوب می شود.

شک در پرداخت خمس

249. اگر در چیزی شک داشته باشیم که خمس آن را داده ایم یا خیر، ولی گمان به پرداخت خمس آن داشته باشیم، وظیفه ی ما چیست؟

باید خمس را بپردازید.

شک در تعلّق خمس

250. اگر ندانیم پولی که در اختیار داریم مشمول خمس می شود یا خیر، تکلیف چیست؟

اگر شک در اصل تعلق خمس دارید _ مثلاً نمیدانید پول هدیه است یا درآمد _ خمس واجب نیست امّا اگر به دلیل جهل به مقدار و عدم محاسبه باشد، باید بررسی و محاسبه کنید و شک را از بین ببرید.

251. اگر شخصی پولی را مابین کتابش پیدا کند و دچار تردید شود که آیا از درآمد سال قبل است که باید فوراً خمس آن داده

شود و یا از درآمد سال جدید است که تا پایان سال خمسی مهلت دارد صرف در مئونه کند، حکم آن چیست؟

جزو درآمد سال جدید محسوب می شود.

شک در زمان خرید مئونه

فردی که سال خمسی دارد و خانه ی مسکونی یا چیز دیگری را که مئونه محسوب می شود، با درآمد کسب خریده ولی نمیداند که آن را از درآمد بین سال خریده یا پس از پایان سال و پیش از پرداخت خمس خریداری کرده، وظیفه ای نسبت به پرداخت خمس آن ندارد.

252. چند سالی هست که متأسّفانه موفّق به محاسبه ی خمسم نشده ام و در این مدّت وسایل زندگی و مئونه خریده ام که نمیدانم کدام را با پول درآمد در بین سال و کدام را با درآمد سال گذشته ام تهیّه کرده ام ؛ لطفاً در این رابطه راهنمایی بفرمایید .

اگر حساب سال نداشته اید و نمی دانید هنگام صرف پول در خرید مایحتاج، سال خمسی بر آن گذشته یا نه، در مورد پول خرید آنها بنا بر احتیاط واجب باید با یکی از نمایندگان ما مصالحه نمایید.

عدم توانایی پرداخت خمس

صِرف عدم توانایی یا دشواری پرداخت خمس، موجب سقوط تکلیف نمی شود ؛ در هر حال، خمسی که بر عهده مکلّف واجب شده است، باید پرداخت شود ؛ در صورت عدم توان، بتدریج و بر حسب توان مالی در اوّلین فرصت پرداخت شود .

253. افرادی هستند که خمس بر آنها واجب شده است ولی تاکنون نپرداخته اند و در حال حاضر هم توانایی پرداخت آن را ندارند یا بر آنها بسیار دشوار است ؛ حکم آنان چیست؟

خمس واجب در هر حال باید پرداخت شود ؛ در صورت عدم توان، باید در اوّلین فرصت و به مقدار توان _ هر چند بتدریج _ پرداخت شود.

254. شخصی در خارج به سر میبرد که خمس اموالش را نمیپرداخته و خانه ای با مال غیر مخمّس خریده که در حال حاضر مال کافی برای اداء خمس آن ندارد، ولی هر سال مقداری بیشتر از خمس سالانه به عنوان خمسی که بدهکار است میپردازد ؛ آیا این کار او صحیح است؟

در فرض سؤال باید خمسی را که بر عهده دارد محاسبه کند و در صورتی که بیش از این مقدار توان پرداخت ندارد با مراجعه به یکی از وکلای ما بتدریج بپردازد.

255. شخصی چندین سال است که خمس درآمد سالانه ی خود را نمیپرداخته و فعلاً نمیداند چه مقدار بدهی از این بابت دارد ؛ او در حال حاضر چگونه میتواند خود را از خمس، بریءالذّمّه نماید؟

باید با دفتر وجوهات یا وکیل ما محاسبه و مصالحه کند.

تأخیر در پرداخت خمس و پرداخت قسطی

256. آیا پرداخت خمس واجب فوری است؟

بیش از چند روز بعد از سررسید سال خمسی نباید به تأخیر بیفتد .

257. اینجانب خمسم را محاسبه کرده ام ولی پرداخت آن برایم مشکل است ؛ آیا میتوانم آن را با اقساط پرداخت نمایم؟

اگر توان پرداخت یکجای خمس را ندارید، هر زمان و به هر مقدار که امکان پرداخت پیدا کردید، بپردازید. توجّه داشته باشید که فاصله ی زمانی پرداختها مانند اقساط معمول، ماهانه نیست، بلکه به توان شما و امکان پرداخت بستگی دارد.

258. تأخیر پرداخت خمس تا سال آینده چه حکمی دارد؟

در صورتی که توان پرداخت خمس را داشته باشید، قابل امهال نیست و باید فوراً پرداخت کنید و اگر توان پرداخت نداشته باشید، هر زمان و به هر مقدار که امکان پرداخت پیدا کردید بپردازید.

259. من به صورت ماهانه حقوق می گیرم ؛ آیا میتوانم این پولها را بدون پرداخت خمسشان در حساب سرمایه گذاری در بانک قرار دهم و در عوض هنگامی که خواستم از پول داخل حساب استفاده کنم خمس اصل و سود آن را یکجا و با هم بدهم؟

تأخیر در پرداخت خمس جایز نیست ؛ در سررسید سال خمسی باید خمس درآمد محاسبه و پرداخت شود.

260. آیا به خمسی که با تأخیر پرداخت شود جریمه تعلق می گیرد؟

خیر ولی در صورت کاهش ارزش پول (تورّم) ، شخص، ضامن تورّم نیز هست.

261. اگر چند سال درآمد سالانه ام را محاسبه نکنم تا اینکه اموال من نقد و سرمایه ام زیاد شود و بعد از آن، خمس را بپردازم، آیا این کار اشکال دارد؟

عدم محاسبه خمس و تأخیر در پرداخت آن جایز نیست و در صورت تأخیر باید کاهش ارزش (تورّم) آن جبران شود.

262. اگر مقداری برنج پوست نشده در انبار داشته باشیم و سال خمسی آنها هم گذشته باشد، آیا میتوان فقط خمس آن مقداری را که برای مصرف از انبار خارج می شود، پرداخت نمود؟

پرداخت خمس تمام آن واجب است.

263. آیا مکلف می تواند از کسی که از مرجع دیگر _ غیر از مرجع خودش _ وکالت دارد، برای تأخیر در پرداخت خمس اجازه بگیرد؟

اوّلاً به طور کلّی، پس از تعلق خمس و وجوب پرداخت _ در صورتی که توان پرداخت وجود داشته باشد _ باید در اوّلین فرصت پرداخت شود.

ثانیاً هر مکلف باید مسائل و اجازات درخواستی در مورد خمس خود را از دفتر یا نماینده ی مرجع تقلید خود دریافت کند.

264. هفت سال پیش مقداری خمس بر من واجب شد و قسمتی از آن را پرداختم، بقیّه آن بر ذمّه ام باقی ماند و از آن تاریخ تاکنون نتوانسته ام مبلغ باقیمانده را بپردازم ؛ تکلیف من چیست؟

اگر واقعاً در این مدّت توانایی پرداخت _ هر چند مقداری از آن را _ نداشته اید، در اوّلین فرصت و به مقدار توان پرداخت کنید ؛ امّا اگر با وجود توانایی _ به هر دلیل _ نپرداخته اید، لازم است مقدار کاهش ارزش آن را نیز پرداخت کنید.

265. در سال 1368 به یکی از نمایندگان محترم جنابعالی برای تعیین خمس مراجعه کرده ام و مبلغی از بدهکاری خود را همان موقع پرداختم و مانده ی آن را تاکنون نپرداخته ام و امسال باید به حج تمتّع مشرّف شوم ؛ آیا باقیمانده را به مبلغ همان روز باید بپردازم یا باید به نرخ امروز محاسبه شود؟ تکلیف چیست؟

به ارزش روز باید بپردازید.

266. پولی کنار گذاشته بودم برای خرید فرش و مقداری هم برای اقساط منزل ؛ سال خمسی ام گذشته، باید خمس این پول را هم حساب کنم؟

تأخیر در پرداخت خمس به مقداری که عرفاً صرف مال در آن، مثل صرف در مئونه ی سال محسوب شود، اشکال ندارد ؛ مثلاً امروز سال خمسی فرد فرارسیده و او نیاز دارد تا وسیله ای برای مایحتاج زندگی خود تهیّه کند، یا اینکه بدهی خود را پرداخت کند ؛ در این صورت مجاز است قبل از دادن خمس، آن وسیله را خریداری کرده یا بدهی خود را بدهد.

کنار گذاشتن خمس

267. آیا بعد از رسیدن سال خمسی میتوان خمس را از منفعت استثنا نمود و تا مدّت کوتاهی (مثلاً دو هفته) که نماینده را ببیند، نزد خود نگه دارد؟

در صورتی که تحویل به مرجع یا وکیل او امکان داشته باشد، کنار گذاشتن معادل خمس مجوّز تأخیر در اداء آن نیست و باید در اوّلین فرصت ممکن پرداخت شود.

268. اینجانب در ابتدای سال خمسی، خمس خود را کنار گذاشته ولی مقداری از آن را استفاده کردم به این شرط که بعداً سر جایش بگذارم ؛ وظیفه من چیست؟

به طور کلّی تکلیف به اداء خمس با کنار گذاشتن ساقط نمی شود و باید در سر سال خمسی خمس به مرجع یا نماینده ی او پرداخت شود.

269. سال گذشته مقداری پول جهت خمس جدا کرده بودم تا در قم به دفتر مقام معظّم رهبری بدهم ولی در شهرستان بابت معامله خانه به عنوان بیعانه به بنگاهی پرداختم ؛ حال آیا این پول عین پول غیر مخمّس بوده و این معامله با این وصف به اجازه ی معظّمٌ لَه نیازمند است؟

معامله ی یادشده اشکال ندارد ولی باید در اوّلین فرصت، مبلغ مذکور را با محاسبه ی کاهش ارزش آن بپردازید .

پرداخت جداگانه خمس هر درآمد

270. قصد دارم به محض کسب هر درآمد خمس آن را پرداخت کنم تا نیاز به تعیین سال خمسی نباشد ؛ آیا این کار صحیح است و کفایت از خمس می کند؟

اشکال ندارد.

271. نزدیک سال خمسی مقدار قابل توجّهی درآمد به دست آوردم که نیاز مبرم به آن دارم ؛ آیا می توانم برای این درآمد سال جداگانه قرار دهم؟

باید در سررسید سال خمسی خمس آن پرداخت شود. البتّه اگر تا پنج روز بعد از سررسید در مئونه مصرف کنید، خمس به آن تعلّق نمی گیرد ؛ البتّه پس انداز مقداری پول برای پیشامدهای احتمالی چنانچه با دادن خمس، مقدار باقیمانده کفایت نمی کند و نگرانی شخص برطرف نمی شود خمس ندارد.

[مصارف خمس و مستحقین آن]

خمس از دو قسمت مساوی تشکیل شده است که بخشی از آن سهم امام (علیه السّلام) و بخشی دیگر سهم سادات بزرگوار است. البتّه مصارف هر کدام در ادامه خواهد آمد ولی به طور کلّی خمس را باید به دفتر مرجع یا وکیل او تقدیم کرد.

ولی امر خمس

خمس باید _ هر چند با واسطه _ به ولیّ امر خمس تحویل و قبض ممهور به مهر او دریافت شود و بین سهم امام (علیه السّلام) و سهم سادات تفاوت نیست.

به طور کلّی مصرف خمس _ سهم سادات و امام (علیه السّلام) _ باید با اجازه ولیّ امر خمس باشد.

پرداخت وجوهات به غیر ولی امر خمس

272. با توجّه به نظر مبارک حضرت امام راحل (قدّس سرّه) و نظر مبارک حضرتعالی و بعضی فقهای دیگر که امر وجوهات راجع به ولی امر مسلمین است، پرداخت وجوهات به غیر ولی امر چه حکمی دارد؟

مقلّدین هر یک از مراجع محترم تقلید (دامت برکاتهم) ، اگر در پرداخت سهمین مبارکین (سهم امام و سهم سادات) به استناد فتوای مرجع تقلید خود عمل کنند، تکلیف خود را اداء کرده اند.

تجدید اجازه از مرجع زنده

273. اگر کسی از مرجع قبلی ما اجازه دریافت خمس داشته باشد، لازم است از مقام معظّم رهبری نیز اجازه بگیرد؟

بله، اجازه لازم است.

سهم امام (علیه السّلام)

274. آیا اجازه گرفتن از مجتهدی که مقلّد از او تقلید می کند، برای مصرف سهم امام (علیه السّلام) در عمل خیر مثلاً در حوزه علمیّه یا دارالایتام، ضرورت دارد و یا اجازه ی هر مجتهدی کافی است؟ و اصولاً آیا اجازه ی مجتهد ضروری است؟

به طور کلّی مصرف خمس _ سهم امام (علیه السّلام) و سهم سادات _ در اختیار ولیّ امر خمس است و هر نوع مصرف باید با اجازه ایشان باشد.

275. آیا مکلّف می تواند تمام یا بخشی از خمس را به فقرا _ سادات یا غیر سادات _ بپردازد؟

بدون اجازه از مرجع تقلید جایز نیست.

276. آیا حقوق شرعی (خمس، ردّ مظالم، زکات) از شئون حکومت است؟ و کسی که خمس بر عهده ی او است آیا میتواند خودش سهم سادات و ردّ مظالم و زکات را به افراد مستحق بدهد؟

در زکات جایز است خودش به فقرای متدیّن و عفیف بدهد و در ردّ مظالم احتیاط مستحب آن است با اذن حاکم شرع باشد ولی در خمس واجب است به دفتر یا یکی از وکلای ما تحویل دهد یا اجازه بگیرد.

277. بعضی از اشخاص از طرف خود اقدام به پرداخت قبض آب و برق سادات فقیر می کنند ؛ آیا احتساب آن از خمس جایز است یا خیر؟

باید با اجازه ی دفتر یا وکیل ما باشد و نسبت به موارد قبلی _ با توجّه به مبلغ آن _ با بخش وجوهات مطرح کنید.

278. آیا می شود خمس را به مدارس دولتی داد؟

برای این گونه امور از خیرات و مبرّات و کمک های مؤمنین استفاده شود.

279. آیا از سهم مبارک امام (علیه السّلام) برای خرید و توزیع کتاب های دینی، میتوان مصرف نمود؟

به طور کلّی مصرف خمس باید با اجازه ی ولیّ امر خمس باشد.

280. مبلغی بابت سهم مبارک امام (علیه السّلام) بر عهده ی من است که باید آن را به حضرتعالی بپردازم و از طرفی مسجدی هست که احتیاج به کمک دارد ؛ آیا اجازه میفرمایید که مبلغ مزبور را به امام جماعت آن مسجد بدهم تا در ساختمان و تکمیل آن مصرف نماید؟

برای این گونه امور از کمک های مؤمنین استفاده شود.

281. با توجّه به اینکه احتمال می دهیم پدر ما در زمان حیات، خمس اموال خود را به طور کامل نپرداخته باشد و ما قطعه ای از زمین های او را برای ساخت بیمارستان بخشیده ایم، آیا می توان آن زمین را از خمس اموال متوفّی حساب کرد؟

به عنوان خمس محسوب نمی شود.

سهم سادات

282. بنده از وکیل شما، اجازه تحویل مبلغی از سهم سادات به یکی از سادات آشنا گرفتم ؛ لطفاً در مورد شرایط آن راهنمایی بفرمایید.

1-

واجب النّفقه ی شما نباشد. 2- سیّد فقیر شرعی باشد ؛ یعنی درآمد سال او کفاف مخارج او را ندهد. اگر معلوم شود فقیر نبوده است، کافی نیست و باید مجدّداً به فقیر سیّد پرداخت شود. 3- باید مبلغ سهم سادات تحویل سیّد فقیر شود و تبدیل آن به کالا و جنس جایز نیست، مگر با اذن از فقیری که قصد تحویل به او را دارید. 4- سیّد فقیری که به او خمس داده می شود باید شیعه دوازده امامی باشد.

283. آیا ساداتی که دارای شغل و کسبی هستند، استحقاق خمس دارند یا خیر؟

اگر در این صورت هم درآمد کافی و مطابق با شأن نداشته باشند و فقیر محسوب شوند، استحقاق خمس دارند.

نکته: پرداخت کفّارات، مظالم و صدقات _ مستحب و واجب که با نذر، وصیّت و مانند آن واجب می شود _ به سادات فقیر جایز است.

284. آیا مصرف سهم مبارک سادات در امور خیریّه مانند ازدواج سادات، جایز است؟

مبلغی که اجازه دارید به سادات پرداخت کنید، باید به صورت نقدی به سیّد فقیر پرداخت شود ؛ مگر آنکه سیّدی که قصد دارید برای او مصرف کنید به شما وکالت دهد.

285. آیا جایز است پس از کسب اجازه از ولی امر خمس، سهم سادات به علویّه (زن سیّده) فقیری که ازدواج کرده و فرزندانی دارد ولی شوهرش غیر علوی (غیر سیّد) و فقیر است داده شود؟ و آیا او میتواند آن را صرف فرزندان و شوهرش نماید؟

اگر سیّده ی علویّه فقیر است، پرداخت سهم سادات به او با اجازه ی از ولیّ امر خمس یا وکیل ایشان جایز است و او میتواند در موارد مذکور مصرف کند.

286. زن علویّه ای که همسرش فوت کرده و پدرش در پرداخت هزینه خانواده اش کوتاهی می کند ولی اهالی منطقه، پدر آن سیّده را فردی ثروتمند، ولی نسبت به خانواده اش خسیس می دانند، آیا پرداخت سهم سادات به مقدار نفقه واجب به این خانم جایز است؟ و بر فرض که پدر بگوید که بر من فقط دادن هزینه پوشاک و خوراک واجب است ولی پرداخت بقیّه مخارج مثل لوازم اختصاصی زنان و پول روزانه ی کودکان واجب نیست، آیا میتوان به مقدار رفع احتیاج از سهم سادات به آنان داد؟

در هر حال اگر فقیر است، پرداخت سهم سادات به او با اجازه از ولیّ امر خمس یا وکیل ایشان جایز است و میتواند در مصارف متعارف زندگی هزینه کند.

پرداخت خمس به پدر و مادر یا فرزند فقیر

مکلف نمی تواند بخشی از خمس خود را به افراد واجب النّفقه خود _ والدین، اجداد، فرزند یا نوه _ بپردازد.

287. جوانی 25 ساله و کارمند هستم. تا به حال مجرّد بوده و با پدر و مادرم زندگی می کنم. پدرم پیرمردی کهن سال و از کار افتاده است که درآمدی ندارد و چهار سال است که همه مخارج زندگی را من تأمین می کنم. با توجّه به اینکه نمی توانم هم خمس درآمد سالانه را بدهم و هم مخارج زندگی را تأمین کنم و مبلغ نوزده هزار تومان هم از خمس درآمد ساله ای قبل بدهکارم و آن را یادداشت کرده ام تا بعداً بپردازم، خواهشمندم توضیح فرمایید که آیا جایز است خمس درآمدهای سال را به پدر و مادر خود بدهم؟

پرداخت خمس به پدر و مادر که واجب النّفقه شما هستند، جایز نیست ؛ بر شما که توان مالی دارید واجب است در طول سال خمسی مخارج ایشان را تأمین کنید.

288. آیا شخصی که سیّد است می تواند از سهم سادات به فرزندانش کمک کند؟

کسی که واجب النّفقه اش سیّد است، نمی تواند خمسش را به او بدهد، هر چند برای مصارف غیر واجب باشد.

[فصل پنجم: مسائل متفرقه]

[تصرف در اموال مشمول خمس]

289. مالی که خمس آن پرداخت نشده است، به ارث رسیده است ؛ آیا بر وارث واجب است خمس آن را بپردازد؟

به طور کلّی خمسی که میّت بدهکار است و پرداخت نکرده است یکی از بدهی هایی است که باید قبل از تقسیم ارث پرداخت شود.

290. زمینی که سند آن را پدرم در زمان حیاتش به نام من کرده، بعد از فوتش به من ارث رسیده ؛ با توجّه به آنکه پدرم در وصیّت نامه اش قید نموده که خمس اموالش داده شود، آیا خمس آن بر من واجب است؟

اگر پدر شما در خصوص پرداخت خمس این زمین وصیّتی کرده، اوّل باید به وصیّت عمل شود و سپس آن زمین به ملک ورثه درمی آید و چنانچه در زمان حیات، زمین مذکور را به شما تملیک کرده و شما هم آن را تحویل گرفته اید در حالی که زمین متعلّق خمس بوده، هبه درست است ولی خمس آن _ مانند سایر بدهکاری های میّت _ باید قبل از تقسیم ماترک پرداخت شود .

291. شخصی در حالی که خمس بر عهده داشته فوت کرده است ؛ بعضی از ورثه از پرداخت خمس پدر ممانعت می کنند و تقاضای تقسیم ارث را دارند ؛ تکلیف چیست؟

اگر میّت وصیّت کند یا ورثه یقین داشته باشند خمس بدهکار است، تا زمانی که بدهی میّت بابت خمس پرداخت نشده است، ورثه نمیتوانند در ارث تصرّف کنند ؛ مگر آنکه تصمیم جدّی بر پرداخت آن بدون مسامحه داشته باشند .

292. اگر وارث بداند که بر عهده ی میّت خمسی بوده و قبل از تقسیم ارث پرداخت نشده است، چه وظیفه ای دارد؟ اگر پیش از پرداخت خمس در اموال تصرّف کرده یا با آن معامله ای انجام داده باشد، چه حکمی دارد؟

باید به نسبت سهم الارثی که از میّت دریافت کرده است، بدهی میّت را بابت خمس بپردازد ؛ مثلاً اگر یک دهم اموال میّت به او رسیده است، باید یک دهم خمس میّت را بپردازد و تصرّفات گذشته اشکال ندارد و معامله هم صحیح است.

معاشرت با تارک خمس

معاشرت با کسی که خمس نمی دهد در صورتی که تأیید کار او نباشد اشکال ندارد ؛ البتّه با وجود شرایط نهی از منکر، باید او را از این کار نهی کرد حتّی اگر نهی از منکر متوقّف بر ترک موقّت معاشرت باشد.

استفاده از اموال کسی که اهل خمس نیست اشکال ندارد ؛ حتّی اگر یقین داشته باشد اموال مورد استفاده متعلّق خمس است.

اگر سرپرست خانواده خمس نمی پردازد، اگرچه مرتکب معصیت شده است، امّا تصرّف اعضای خانواده در اموال او اشکال ندارد.

293. من اطمینان دارم که پدرم خمس را نمیپردازد و وقتی به او تذکر می دهم، در پاسخ می گوید که ما مستحق هستیم و خمس بر ما واجب نیست ؛ آیا برای اعضای خانواده استفاده از وسایل و موادّ غذایی که پدر تهیّه می کند، اشکال دارد؟

به طور کلّی تصرّف در اموال کسی که خمس پرداخت نمی کند برای دیگران اشکال ندارد.

294. معاشرت با مسلمانانی که به امور دینی بخصوص نماز و خمس پایبند نیستند چه حکمی دارد؟ آیا غذا خوردن در خانه های آنان اشکال دارد؟ در صورت اشکال داشتن، کسی که چندین بار این کار را انجام داده چه حکمی دارد؟

به طور کلّی استفاده از اموال کسانی که خمس را پرداخت نمی کنند اشکال ندارد، امّا اگر معاشرت با آنان مستلزم تأیید عمل آنان باشد یا امر به معروف و نهی از منکر متوقّف بر ترک معاشرت باشد، باید از همنشینی و مراوده با آنان اجتناب شود.

معامله با تارک خمس

خرید و فروش، معامله و مشارکت با کسی که خمس پرداخت نمی کند اشکال ندارد و صحیح است ؛ البتّه با وجود شرایط، امر به معروف و نهی از منکر واجب است.

295. ما با اشخاصی معامله می کنیم که خمس نمیدهند و حساب سال هم ندارند ؛ با آنان خرید و فروش داریم و به دیدن آنان رفته و با آنان غذا می خوریم ؛ این مسئله چه حکمی دارد؟

جز امر به معروف و نهی از منکر وظیفه ای ندارید .

296. اگر مشتری بداند که به مالی که خریده خمس تعلق گرفته و فروشنده آن را نپرداخته است، آیا تصرّف در آن کالا برای او جایز است؟

جایز است.

297. اگر شرکای من حساب سال خمسی نداشته باشند، تکلیف من چیست؟

محاسبه و پرداخت خمس سهم هر شریک بر عهده خودش است و دیگران نسبت به آن تکلیفی ندارند.

298. اگر چند نفر با هم شریک باشند، آیا بر هر کدام از آنها واجب است خمس درآمد خود را به طور مستقل بپردازد یا اینکه خمس باید از صندوق مشترک پرداخت شود؟

در شرکت هایی که مالک شخصی دارند، محاسبه و پرداخت خمس بر عهده هر یک از شرکا است ؛ هر شریک نسبت به سهم خود از شرکت و درآمد آن موظّف است خمس آن را محاسبه و پرداخت کند.

اموال متعلّق خمس به فتوای مرجع قبلی

299. آیا هدایا و جوایزی که در زمان مرجع تقلید قبلی دریافت کرده ام و طبق فتوای او متعلق خمس بوده است و بنده

پرداخت نکرده ام، آیا اکنون که مقلّد حضرتعالی هستم باید خمس آنها را پرداخت کنم؟

واجب نیست پرداخت کنید.

300. با توجّه به اینکه نظر حضرت امام خمینی (قدّس سرّه) در مورد خمس مئونه ی بعد از فروش، پرداخت فوری آن است و در سال هایی که بنده مقلّد ایشان بوده ام، به این مسئله واقف نبوده ام و به آن عمل نکرده ام ؛ اکنون سال ها است مقلّد حضرتعالی (امام خامنه ای) هستم و سال خمسی هم داشته و دارم و خمس مالم را سعی کرده ام تمام و کمال پرداخت نمایم ؛ لذا از حضرتعالی استدعا دارم نسبت به سال هایی که مقلّد حضرت امام (قدّس سرّه) بوده ام و احیاناً به این مسئله عمل نکرده ام، بنده را بریءالذّمّه بفرمایید.

نسبت به آنها تکلیفی ندارید.

کسر مقدار خمسی که زیادتر پرداخت شده به عنوان بدهی خمس

301. آیا مبلغی را که به عنوان خمس مالی که متعلّق خمس نبوده پرداختم، می توانم بابت خمس مالی که فعلاً بدهکارم حساب کنم؟

در این مورد از دفتر وجوهات و مسائل شرعیّه کسب تکلیف کنید.

302. در صورتی که شخصی خمس اضافه در سال مالی پرداخت کرده است، آیا میتواند در سالهای بعد، آن مبلغ را بابت خمس حساب نماید؟

در این مورد از دفتر وجوهات و مسائل شرعیّه کسب تکلیف کنید.

پس گرفتن وجوهات شرعیّه بعد از پرداخت آن

303. اگر مکلّف مقداری از وجوه شرعیّه را با اذن مرجع تقلید به محل یا شخصی پرداخت کند، آیا می تواند به هر دلیل مطالبه کند و باز پس گیرد؟

بدون اذن مرجع تقلید نمی تواند باز پس گیرد.

304. بنده اشتباهاً مقداری خمس پرداخت کردم در حالی که بعداً متوجّه شدم به بنده خمس تعلق نمی گیرد ؛ آیا میتوانم مطالبه کنم و باز پس گیرم؟

موارد مختلف است ؛ به دفتر مرجع یا وکیل او مراجعه کنید.

پرداخت خمس بدون قصد قربت

305. شخصی موقع اداء خمس قصد قربت نداشته است ؛ آیا این پرداخت موجب برائت ذمّه می شود؟

پرداخت خمس بدون قصد قربت موجب برائت ذمّه می شود.

پرداخت خمس از طرف دیگری

306. آیا می شود فردی از طرف یک نفر دیگر خمس را پرداخت کند؟

مانع ندارد.

وکیل کردن دیگران در پرداخت خمس

307. شخصی زمین های خود را بین فرزندان تقسیم نموده و به آنها گفته است که من خمس زمین ها را نداده ام و لذا هر کس خمس سهم زمین دریافتی را بپردازد ؛ فرزندان با همین شرط زمین ها را گرفته اند ؛ حال اگر فرزندان خمس زمین ها را نپردازند، آیا این شخص بریءالذّمّه می گردد؟

بریءالذّمّه نمی شود.

308. بنده مبلغی بدهکار هستم، طلبکار گفته است مبلغ بدهی را بابت خمس من به دفتر مرجع تقلید بپرداز ؛ بنده اکنون توان پرداخت ندارم ؛ آیا می توانم به تدریج و بر اساس توانم بپردازم؟

طلبکار که خمس بدهکار است _ در صورت توان _ باید بدون تأخیر و در اوّلین فرصت خمس را بپردازد و در این صورت نمی تواند پرداخت خمس را به کسی که توان پرداخت ندارد واگذار کند ؛ وگرنه خمس همچنان بر عهده طلبکار است و تا زمانی که پرداخت نشده است، ذمّه ی او بریء نمی شود.

تحویل خمس از طریق بانک

309. مبلغی به عنوان خمس تعیین کرده ام ؛ انتقال و رساندن عین آن به حضرتعالی یا دفترتان مشکل است ؛ آیا می توانم از طریق بانک، حواله کنم؟ با توجّه به اینکه مالی که از بانک گرفته می شود عین مالی که در آن شهر به بانک پرداخت شده نیست .

اشکال ندارد .

بخشش و مصالحه خمس

310. در چه مواردی بخشیدن خمس جایز است؟

خمس قابل بخشش نیست.

311. من تصمیم به ازدواج گرفته ام و برای کسب درآمد، قسمتی از سرمایه ی خود را به دانشگاه سپرده ام ؛ آیا مصالحه در رابطه با خمس آن امکان دارد؟

خمس قطعی، قابل بخشش یا مصالحه نیست.

محلّ اداء مبلغ مهلت گرفته شده

312. مطرح شده است که در هر دفتری که پول خمس را محاسبه کرده ایم و برای تأخیر در پرداخت مهلت گرفته ایم باید خمس را بعداً به همان دفتر پرداخت کنیم ؛ آیا می توانیم به هر یک از نمایندگان شما در استان ها بدهیم؟

به دفتر یا هر یک از نمایندگان در امر وجوهات شرعیّه بپردازید، کافی است.

تلف شدن مبلغ خمس در دست واسطه

313. اگر فردی مبلغی را به عنوان پول خمس به دیگری بدهد تا وی آن را به دفتر مرجعش برساند و در بین راه پول مورد نظر گم شده و یا به سرقت رود، چه کسی ضامن است؟ آیا در چنین شرایطی تکلیف پرداخت خمس از عهده ی فرد بدهکار ساقط است؟

اگر شخصِ واسطه کوتاهی نکرده باشد، ضامن نیست و لازم نیست از طرف خود جبران کند ؛ و در صورتی که واسطه وکیل مرجع تقلید نباشد، خمس از عهده بدهکار ساقط نیست و باید بپردازد.

پرداخت خمس با سلب استطاعت حج

314. اگر فردی مستطیع شده و سال خمسی اش نیز قبل از ثبت نام حج تمتّع فرامی رسد، اگر بخواهد خمس بپردازد، دیگر وجه کافی برای ثبت نام نخواهد داشت ؛ آیا خمس به آن تعلق می گیرد؟ و آیا این فرد از استطاعت ساقط می شود؟

پرداخت خمس در سر سال خمسی واجب است و اگر در سال های گذشته حج بر او مستقر نشده است و با پرداخت خمس استطاعت ندارد، حج بر او واجب نیست.